

colare per corpus Dominicum, considerando scilicet A tribulationem et passionem quam pro se sustinuit; et sic indulcorabuntur ut tolerabiles fiant, quæ prius intolerabiles videbantur.

Duodecima utilitas tribulationis est quod reddit homini certum testimonium quod Deus ipsum diligit. Unde Apostolus: *Ego quos amo, arguo et castigo* ⁷⁶, etc. Et in Eccli.: *Qui amat filium, assiduat ei flagella* ⁷⁷, hoc est assidue immittit ei aliqua flagella, unum post aliud. Summus Pater Jesus Christus semper filios suos sub aliquo flagello et virga retinet. Unde quando eripiuntur ab uno, sumuntur ab alio. Nec omnia simul immittit, sed post unum alterum; sicut homo post unam sagittam immittit aliam. Sed malos, qui in præsentī vita sine flagello Dei et disciplina vivunt, et quos nulla correctio ab errore trahit ab omnibus tribulationibus, quas in præsentī vita bonis particulariter immittit, et unam post aliam, et hoc ad purgationem suam, simul in futuro sagittabit. Omnia enim tormenta, quæ in præsentī vita per totum mundum divisa sunt, in futuro quasi in loco proprio requiescent. Sicut enim dicit Dominus: *Congregabo*, inquit, *super eos mala, et sagittas meas complebo in eis* ⁷⁸. Si ergo, o anima, vis amari a Deo, noli rejicere tribulationes, quæ testimonium divini amoris tibi ostendunt. Sed si tu dicis quod de manu Dei recipiunt filii bona et mala, quare ergo receptio malorum est magis indicium amoris Dei, quam receptio bonorum? Ad hoc respondetur: Certum est quod amicis

suis spiritualibus mellora bona Deus confert, et illis quos magis diligit, sed magis dilexit Christum incomparabiliter quam totum mundum, et tamen multa mala et pauca bona temporalia ei contulit in hoc mundo. Imo secundum Bernardum, post ingressum uteri virginalis usque ad patibulum crucis nunquam habuit nisi paupertates et tribulationes. Consolatio ergo tribulationis et adversitatis est magis indicium Dei amoris quam consolatio temporalis prosperitatis. Præterea Jesus Christus Filius Dei, qui vixit in hoc mundo, sicut mercator, qui est in nundinis, eligit bonas merces, et malas rejicit, sic elegit tribulationes et fugit prosperitates, sicut patet in Evangelio. Fugit enim in desertum, cum vellent eum Judæi rapere in regem; tamen non fugit, quando eum quæsierunt ad destruendum et occidendum. Imo et dixit eis: *Ego sum* ⁷⁹. Dum ergo Christus fuit sapientissimus in eligendo, constat illos esse stultos qui contemptis tribulationibus et adversitatibus prosperitatem mundanam eligunt, quæ non valebit eos liberare de manibus inimicorum suorum, scilicet dæmonum, in future. Sustine ergo tribulationem in præsentī cum Christo, ut tandem percipias coronam in regno cælorum. Aliter non intrabis in regnum cælorum, secundum Apostolum dicentem, quod *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum* ⁸⁰; quod nobis concedat qui vivit et regnat omnipotens Deus in sæcula sæculorum. Amen.

⁷⁶ Apoc. 3. ⁷⁷ Eccli. 30. ⁷⁸ Deut. 32. ⁷⁹ Joan. 6. ⁸⁰ Act. 14.

TRACTATUS QUALES SUNT.

PROLOGUS.

Detur utinam episcopis Sanctonensi et Lemovicensi quam sobrie, juste et pie vivant ⁸¹; domino regi Anglorum duci Northmannorum et Aquitanorum illustri me scribere compulit pietas ac necessitas; pietas suadendo, necessitas urgendo. Ad hoc vero perficiendum sumptus longe ultra superabundasse, quam prius evangelici ⁸² memor consilii sedens computaveram, ego ipsa admirari non possem, nisi ex modico multum, ex exiguo plurimum accrevisse legissem ⁸³. Sed super his admirari compellitur, qui modica magnis audit majora, qui divitum opulentias audivit paupertate viduæ superatas, quibus offerentibus de multo modicum, obtulit illa de modico multum. Vidua quoque Sarephana, dum modicum quod habebat non celaret ⁸⁴; dum prophetam ex paululo paucet; quod sibi filioque reserbat ⁸⁵, paupercule laudabilis paritas, tantulum ipsum non

deficere laudabilior erogacitas impetravit. Modicum ergo modicus scribere proposueram, ne dedito pluribus oculos regis prolixitate paginæ tenendo, in comoda publica peccarem. Nec ad inchoantis vota peractum dissentiret opus, nisi vicinis proposito digressibus satisfacere tenerer obnoxius. Erant autem circa materiam deambulatoria quædam, ad quæ thematis ipsius importunitas lugubri lassum querimonia me sæpe coegit exire quasi per herbosa spatium, donec salubres animum auræ recrearent. Unde lætior in reditu postquam aliquantis per amœna visendo respiraveram, nesciebam domum sine floribus redire. Ipsa quoque materia me suo receptum alveo naufragum a se rursus expellebat. Sed quoniam portum eunti riparum altitudo negabat, reluctantem sæpe detinuit tenacium quæ evolvere cœperam pelagus iniquitatum. Hinc conti-

⁸¹ Tit. 2. ⁸² Luc. 14. ⁸³ Luc. 21. ⁸⁴ III Reg. 17.

gisse videtur, quod cum in scribendo me modum A
epistolarem excessum iri nequaquam existimarem, cepto operi prius epistolæ nomen indidissem. In longius quam speravi stylo paulatim pertracto; brevis æstimatione tractus quam epistolam inceperam, denique liber improvisus exiit. Cui, nisi forte alius regi congruentius videatur materiæ satis convenientem apposui titulum: *Quales sunt*. Licet enim: *Quales habent, totum fere subditum opus insinuet; quoniam, res quales habent, quales dicitur sunt patres velut in speculo conspiciuntur: ab hac prima sui parte libellus sine columna prætitulatur. In quo me non parum excessisse fateor, quod tantæ scribens altitudini conceptum de visis illorum actibus risum tenere non potui, tristibus horum jocis sæpe compulsus adjocari. Sæpe quidem, vellem nollem, risisse*

me memini, risu tamen solo, nisi quem soli movere doleres. Unde, et si multis in locis maxime in secunda et quarta parte, regi legenda libellus offerat verba jocosa; non minus ibidem veritatem constare suspicetur. Ludere autem cernuntur in superficie lecta, quæ non ludere sentiuntur intellecta. Libellum ergo rex accipiat et legat. Nam, nisi fallor, non regem legisse, nec me compegisse penitebit; ubi et rex sibi, et ego mihi, et multa multis utilia, si totus pure legatur, inveniuntur. Quem idcirco per partes et partium particulas distinctum prudentia noverit, ut eum totum simul a rege legi, et scripti prolixitas necessaria et varia regis negotia prohibeant, quoties se ad aliam translato lectionem intercideret regi placuerit, quando et ubi voluerit, metas præsto reperiat.

EXPLICIT PROLOGUS.

INCIPIUNT CAPITULA PARTIS PRIMÆ.

Quatuor itaque sunt partes istius libelli. In prima parte ostenditur quales sunt dicti Patres; et ab hac prima parte, totum opus appellatur *Quales sunt*. In tribus sequentibus ostenditur: *Quales habent*. In primo harum trium agitur de nepotibus episcoporum, primis, secundis, tertiis, et deinceps usque ad infinitum. In secundo, de adulatoribus, qui cum nepotibus pontificum primas sedes obtinent in majoribus ecclesiis. In tertia de emptoribus ordinum et ecclesiarum, qui minoribus ecclesiis præsent. In fine ejus breviter continetur honestorum expulsio, et lugubris querimonia Ecclesiæ pro filiis ad regem clamantis. Est autem quæque pars distincta per capitula.

Capitulum 2. Non esse de voluntate scribentis C
æcclera satis aperta apertius aperire. Aperit tamen, ut isti cessent, et alia similia non inchoent.

2. Quod hoc opus inchoanti oppositæ se ingerunt cogitationes.

3. Expositio primi capituli.

4. Quod sibi det ausum scribendi, utilitas operis, pietas regis, charitas foras mittens timorem.

5. Quod non debeat dici: Os suum posuisse in

cælum.

6. Quod oculo suo manente simplici, non curat quidquid dicant æmuli.

7. Mentio de bono et bonis pastoribus, ut ab illis isti removeantur.

8. Remotio eorum a cæteris, quoniam non habent fidem, quæ cæteris eos connectat.

9. Quærit utrum per ostium intraverunt. Ut postea ostendat, quod non, et quare non.

10. Quod non per ostium intraverunt, quoniam superbe venerunt.

11. Quod uterque pessimus omnium, alter tamen altero pessimo pejor.

12. Quantum per omnia discrepent a bonis pastoribus.

13. Quales eos dicat, quærit et invenit; sed: Quos eos vocet, non invenit.

14. Quod non debent dici pontifices.

15. Quod non antistites.

16. Quod nec præsules.

17. Quod nec episcopi.

18. Quod nec pastores.

19. Quod nec prælati.

INCIPIT PARS PRIMA.

Cap. I. Quales sunt Patres prætaxati, significaturus ego regi, silere quidem mallet atque celare; nam super hoc meus mihi pudor supplicat et lacrymæ; sed nimis dura loqui cogor, quia nimis duriora formido. Nec eorum scelera tegere queo, quæ etiam, me tacente, cæli revelant, quæ irreverenter cernit orbis detecta; nec per me magis minusve celaretur, si ruris fabulam urbiumque susurrum solus ego tacerem, vilis homuncio; et quæ cælo terraque testibus sileri possent, nullis ego deessem veritatibus. Hos enim tanto evidentius dudum audita publicat infamia, quanto profundius avaræ cupiditatis abisso

D sopitos, excæcationis antro sepultos, obstinationis desuper cumulata congerie comprimit eos et occultat nominari formidans ignominia. De cæteris, qui cæteros non novi, non loquor ego prælati. Præsertim cum horum nomine tenus episcoporum digna prælatio non mihi, sed quæri, sufficientem parit loquendi materiam. Si qui tamen, quod absit! his in orbe similes inveniantur, quos infamibus similibus associet infamia, non est nostrum inclusos hinc excludere; sicut nec nostrum est inter infames includere, quos ab istorum infami commercio secludit honestas. Unde ne similes his fiant cæteri Aquita-

næ pontificibus, qui dulcis et periculosa baculo A sustentationis noviter inniti cœperunt, non parum cavendum est. Nam nisi vigiles instanter excubando sibi providerint, quæ jam capita decalvavit vicinia sua, me dolente, scabies eadem depilatus euadabit. Hujusque pestilentia sive pestifero morbo eodem quasi pastu refectas metuo, totus, quod Deus avertat I grex peribit, et ab hoc immunes adhuc contagio cathedræ subvertentur.

CAP. II. In his igitur quæ dicturus sum, nimis hæsitantem et ambiguum me facit quæ se repente objicit innascentium multitudo cogitationum; et ubi figatur vix invenit deliberationis anchora in animi fluctuantis profundo, diuque versantis ex insperato, in quam subito cecidi, Charybdiin aggrediar. Memet enim ipsum tanquam profundum quoddam ingressus sum, nesciens Deus scit qua emersurus.

CAP. III. Proposueram aliquid scribere; qui plenius securiusque scriberem alii, si me scribere regi præsumptio est. Quis enim sum ego, qui regi scribam? Aut quomodo damnum regis Ecclesiæ ce- labo? Qua fronte loquar? Qua mente tacebo? Illud supra me est, istud contra me. Illud quoque non parum angit me, quod si patribus obloqui videar, in cœlum os ponere nostrum me plateæ prædicabunt. Imminet utrobique periculum; nam loquendo reperient me cæteri vero humilem, tacendo reperiam ego me cæteris inutilem esse. Neutra viarum fore tuta conspiciunt. Altera tamen nihil tenentia non irrationaliter eligitur. Publicum enim tacere C damnium periculosius perpendo, cum rationi deliberanti se ingerit illud prophetæ dolentis: *Væ mihi quia tacui*⁸¹! Et metandiu siluisse magis pudendum esse decerno, quam ab æmulis et depravatoribus superfluum et præsumptuosum scriptorem appellari.

CAP. IV. Hinc inest mihi scribendi domino meo regi generosa, sed non contumax audacia. Cui scribere mea quidem non vetat inciticia, sed dat ausum audita regis humilitas, audita misericordia. Quem rex humillimus ille qui non venit ministrari sed ministrare⁸², non solum cœlestis doctrinæ auditorem sed auditæ factorem fecit⁸³. A quo non incassum audivit: *Quanto major es, humilia te in omnibus*⁸⁴. Audax etiam audacem me facit charitas foras emittens timorem⁸⁵; quæ me non mihi scribere jubet, sed communi oppressorum utilitati, qui in Aquitania, tanquam in alia Ægypto, dudum luti et lateris afflictis laboribus, sub venerationis gratia obsequentes, dictis patribus, quasi sub totidem Pharaonibus gementes, quod inauditum est, in domibus suis exsulant, et in hæreditatibus propriis exhæredati intercidunt. Adsit hæc et augeatur, et aucta permaneat, quæ cœpit huic incepto consulere charitas, et charitati præsto sit veritas, ut zelum Dei habeam secundum scientiam, et serpentina columbinæ non desit astutia simplicitati; ut sit in electione discretio, sicut in imitatione dilectio.

CAP. V. Universos unum unus ego deosco; quatenus impietatis patres liberum et insontem me arguant. Quoniam risus Cham excusabilis et sine culpa maneret, si fratres inter alios Noe pater illius esse dedignatus fuisset⁸⁶. Sed quia, quem inter extremos medium ordinata mystice nativitas includebat, pater benignus a dilectione paterna non exclusit; merito maledici meruit, qui patris pudenda non operuit, cæteris videndo revelavit. Nec in cœlum os me quisquam posuisse contendat: quod quidem verum esset; si patres dicti, patres essent. Sed illorum filii nulli sunt, cum nullorum ipsi patres existant. Hos ego patres pauperum et refugium olim opinabar, ut cæteri; quod postea certius deopinabar ut cæteri. Cur enim patres habendi sunt, cur qui filios habere nolunt, et si casu natos alicubi percipiunt, illico necari præcipiunt? Nunquid, propter feminas, quas reservant, patres appellandi sunt, qui masculos occidunt? Sic pater Israelitarum Pharo dicitur, quorum magis dicendus erat interemptor. Pauperum vero refugium, quis eos opinetur? A quibus, ne pauperis ad illos fugientis fuga Sabbato vel hieme fiat⁸⁷, ignarum fugere pauperem docet pauper expertus. *Quærite*, inquit, *et invenietis; petite et dabitur vobis*⁸⁸. Quare vero quæret aut petet aliquis, si quæsitis contraria quærens inveniat, et petenti non detur nisi quod sibi displiceat? Sæpe nondum experti petunt ab his egeni; quibus pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro ovo porringunt scorpionem⁸⁹. Hos enim adeo probantium improbat necessitas, ut in turpi experientium repulsa, apud omnes primum celebris felix omnino pereat opinio. In quibus opinionem bonam primo decoloravit suspicio nequam, quam denique consummatione terminavit infelici, repente veniens sinistrum quod timebatur

CAP. VI. Scio, scio ego, nec me latere patitur magis æmulorum obrosio non deesse, qui me de incepto tanquam de otioso et non necessario suggilent opusculo; clamque palamque me dicant hominem, qui de hujusmodi etiam mutire non habeam, osque meum tali dictu duris dignum contundi lapidibus. Quos patienter audire satius erit, quam nugis ventosisque verbis sine sono, verba dare sonantia.

D Quidquid in vulgi auribus muti mussitent susurrones, quidquid apud aulicos canes oblatrent; paulatim innocentia manebit illæsa, et justitia sufficet defensionem. Sit duntaxat corpus totum lucidum, oculo manente simplici⁹⁰. Quem vero simplicem faciet, qui simplicem facere cœpit; faciet vero simplicem, qui fallere nolit, nec falli possit, qui simplicem facere cœpit, nec fallere velit. Faciat fallere nolentem, ne pietatem amittat bono carendo zelo; faciat falli renuentem, ne cautelam non habendo, vero careat judicio. Oculus enim qui facile non fallitur, sed facile fallit, erui præcipitur, quia nequam est⁹¹. Oculus qui non facile fallit, sed facile falsus est, cæco non

⁸¹ Jac. 5. ⁸² Marc. 10. ⁸³ Jac. 1. ⁸⁴ Eccli. 3. ⁸⁵ Luc. 11. ⁸⁶ Matth. 6. ⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ I Joan. 4. ⁸⁹ Gen. 9. ⁹⁰ Matth. 23. ⁹¹ Matth. 7.

parbet ducatum, quia cæcus est⁸⁸. Adsit ergo prudentiæ simplicitas, ne ignorantia de malitia nascatur! Adsit simplicitati prudentia, ne malitia revelanda per ignorantiam tegatur!

CAP. VII. Meminit me summi pastoris illius qui dixit: *Ego sum pastor bonus*⁸⁹. Bonus addidit, quoniam malos esse non latuit. Quia enim ei omnia præsentia erant, omnes etiam hunc loquendo cernerat. Pastores bonos et malos, cujus conspectui præteriti non præterierant, nec erant futuri qui nondum erant. Videbat igitur omnes malos, a quibus omnibus se sequestravit, cum dixit: *Ego sum pastor bonus*. Sed nunquid mali pastores, pastores sunt? nonne magis fures et latrones, aut inutiles mercenarii? *Omnes, inquit, quotquot venerunt, fures sunt atque latrones*⁹⁰. De omnibus hoc dixit, qui præter eum venerunt, et præter eum venturi sunt. Non enim hoc dixit de bonis pastoribus antiquis, qui eum prævenerunt, sed de bonis qui ei successerunt; qui non propter eum, sed cum eo venerunt. Cum eo venerunt; quia *in principio erat Verbum*⁹¹, et illi cum Verbo Dei venerunt. Cum eo venerunt; quia ipse est veritas, et ipsi veraces fuerunt, et eandem fidem boni præcedentes et succedentes habuerunt.

CAP. VIII. De supradictis vero pastoribus et his similibus quid dicemus? Nam bonis eos eadem copulat fides, ut non dicantur præter Christum, sed cum eo venisse? Quare hoc? Quid effecit fides eorum? Nonne mortua est? Et quia sine operibus est: *Fides, inquit, sine operibus, mortua est*⁹². Ideo mortua, quia non viget in ea vegetatio actionis. Ideo mortua, quia non movet, nec regit animam ad gaudia patriæ cœlestis. Fide hujusmodi dæmones insigniti sunt. Credunt, et nihilominus eis præparatur æternum incendium. Quippe fides sine opere, flos est sine fructu, manipulus sine grano, moneta sine argento. Si nihil in eis efficit eorum fides, non eos eis connectit qui cum Christo venerunt; in ovile non per ostium intraverunt. *Qui non intrat, inquit, per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, fur est et latro*⁹³.

CAP. IX. Duo vero quos proposuimus, nunquid per ostium intraverunt? Negant hoc qui noverunt, negant qui intrare viderunt. Dico ego, et scio quod ostium hoc humile est; venientem ad hoc ostium oportet incedere plano pede, ut non offendant; humiliari, ut sano capite intret. Humilis enim janua Christus est, humilis hujus janua ipse idem janitor humilis. Janua, quia per eum intrantur; janitor, quia ipse se januam aperit. Non dubitet eam esse januam et janitorem, ostium et ostiarium, qui audit licentem: *Ego sum ostium ovium*⁹⁴. Non solum enim per hoc verbum Christus se ostium, sed ostiarium indicat, cum quis ipse se aperit; aperit qui prius ignota nota facit. *Quæcun-*

*A que enim, inquit, audivi a Patre meo, nota feci vobis*⁹⁵. Factus igitur ostium, et ostiarius; simul factus pastor, ovis et agnus; ut ipse ovis innocens, et agnus immaculatus, maculas emundaret, et merem destrueret pastorum et ovium. Legitur Evangelium, et pastor invenitur. *Ego sum, inquit, pastor bonus*⁹⁶. Legitur; propheta, et invenitur ovis: *Sicut ovis ad immolandum ductus est*⁹⁷. Interrogatur amicus sponsi, et ab ipso Agnus auditur: *Ecce, inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*⁹⁸. Pius itaque pastor, ovis, agnus, ostiarius humilis, et ostium, aperuit unquam his quos proposuimus, si nunquam intrare humiliter proposuerunt, si ad humilem januam contumaciter et superbe venire præsumpserunt? Absit!

CAP. X. Quomodo non superbe venerunt, quorum alter manifeste, contra ipsum ostium nimis erectus; alter, nimis occulte, erecto erectius contra ostiarium, qui et ipse ostium est, venit minus inclinatus? Uterque nimis præsumpsit, uterque nimis ascendit; sed plus nimio ascendit, qui plus nimio descendit, nimia enim humiliatio nimia est elatio. Unde illum contra ostium, istum dixi venisse contra ostiarium, licet idem sit ostium et ostiarius; quoniam apud homines plus esset contra ostiarium, quam contra ostium. In domibus enim est major ostiarius ostio; major enim est qui præponitur, quam cui præponitur. Uterque enim nequam, uterque nequissimus fuit. Sed nequissimo nequior fuit, qui iram Dei provocavit. Pejor enim est qui iram Dei provocat, quam qui meretur. Meretur, qui manifeste peccando cæteros corrumpit; provocat qui, cum introrsus sit turpis et incestuosus, appetit videri pulcher et castus. Uterque prætulit quando et quantum potuit. Et uterque sic prælatus, superbus patuit et elatus. Superbo vero superior fuit, qui superbiæ tumorem humiliatis cataplasmate compressit.

CAP. XI. Quoties hunc pessimo pejorem ad memoriam reduco, alterum ex toto dimittere volo. Quoniam major hujus iniquitas me loqui contra se compellit. Unum tamen de utroquesentio. Quoniam quæcunque quibuslibet pseudopontificibus, ut unuscujusque propria sunt, unicuique congrue distinguendo possunt attribui, istis simul attributa sunt, minus convenienter omnia conveniunt. Cum enim aliorum alii fures sint sive latrones, sive mercenarii; isti totum sunt, et adhuc nituntur ut lupi sint. Fures sunt, aliena sua faciendo; latrones sunt, quæ furati sunt interimendo. Mercenarii, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quærendo⁹⁹ ac, viso veniente lupo, fugiendo. Adhuc et lupos se faciunt; qui non solum dimittunt oves, sed dispergunt et laniant⁹⁹.

CAP. XII. O quantum a pastoribus primis per omnia discrepat hæc male mutata posteritas; qui

⁸⁸ Math. 18. ⁸⁹ Joan. 10. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Joan. 15. ⁹² Jac. 2. ⁹³ Joan. 10. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Joan. 15. ⁹⁶ Joan. 10. ⁹⁷ Isa 53. ⁹⁸ Joan 1. ⁹⁹ Philiau. 2. ⁹⁹ Joan. 10.

ubicunque ministerium suum honorificabant, qui Christi bonus odor erant in omni loco ⁹⁹, quorum fama celeberrima et vita continentissima! Lux vero nostra, dicti pontifices, non lumine tenebras, sed tenebris lumen effugat; non splendore nos irradiat, sed fumo atro nos molestat, stellas obtenebrat, solum offuscatur, cœlum obnubilat, terris noctem ingerit. Quam non lucere non tantum doleam, si minora quæ penitus exstinguit, sineret lucere lumina. Hos male mutatos minus plangeam, si domus Dei stabilis in pristino statu maneret. Sed ipsi male subversi, semper ejus subversionem moluntur et ruinam. De his et sibi similibus credo prophetam idipsum locutum fuisse: *Venerunt, inquit, structores tui destruentes te* ¹⁰⁰. Funditus enim eam evertere conantur; et ædificium cum fundamento nutare mutati leguntur architecti: *Fundamentum, inquit, positum est, præter quod nemo aliud ponere potest* ¹⁰⁰. Quomodo vero non aliud positum esse credet simplicitas, ubi non modo fundamentum, sed quidquid fundatum erat, subverti videtur? Quid enim mutandum restat? Ubi, ut nonnullis visum est, fundamentum jacit hypocrisis, adlatio parietes erigit, avaritia tectum consummat, consummatum ædificium dolus et falsitas ornant. Legi bonos, optimos ac meliores, qui supra petram Christum solidam ædificant aurum, argentum, lapides pretiosos. Sed optimates isti aliter forte legerunt; quos nil superædificare videmus, nisi ferrum, æs et plumbum. Quos ita superædificantes, diruere convenientius quam superædificare dicimus.

CAP. XIII. Quales eos satis digne dicere queo; quos dudum avaritia coegit ante Baal genua curvare, cum morte pactum facere, cum inferno fœdus inire. Apud quos imperat aurum, judicat argentum; leges canonesque silent, locum ratio et æquitas non habent. Ubi virtus, ubi lex, ubi sacrarum auctoritas canonum, ubi disciplinæ censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus insigne, reverentia majestatis? Ubi lumen oculorum nostrorum, ubi pectus nostrum, ubi lingua docens, ubi manus indefessa; lumen oculi simplicis, pectus consilii, lingua docens judicium, manus ab opere bono non torpens? In his, horum nulla, sed his contraria reperiuntur. Quales eos esse digne dicam; hoc digne satis invenio; quales se indigne fecerunt. Sed, quos eos digne vocem, digne non invenio. Usu tamen eos didicimus vocare pontifices, prælatos, pastores, episcopos, et hujusmodi nominibus. Sed si vere pontificum sunt hæc nomina, non eorum quos veris pontificibus in omnibus et per omnia novimus oppositos. Unius tantum

A significationis nomina, contrariis minime conveniunt rebus. Nec nomine vocandi sunt, qui rem nominis non habent.

CAP. XIV. Cur igitur pontifices dicemus, qui se cæteris pontes non faciunt? Pontifex vero dicitur, qui supra mare hujus mundi factus est pons, usque ad Deum et proximum pertingens. Usque ad Deum pertingit, ex fiducia quæ non suam sed illius gloriam quærit. Usque ad proximum, ex pietate qua ipsi non soli sibi prodesse desiderat. Sed nunquid tales isti? Quis insensatus dicit pontem, quem nullæ juvant bases, quem mare cadentem recipit, et se profundius involvit?

CAP. XV. Antistites dicere possemus, quia stant contra subditos; sed quia contra dæmones non stant, quos contra se cernunt erectos, antistites digne dicere non valeamus.

CAP. XVI. Præsules vero quare dicerentur; qui dignitatem et gloriam suam alteri dederunt? Quomodo præsulare creduntur, idololatræ facti, quibus archipræsul imperat avaritia?

CAP. XVII. Episcopi, qua ratione dici debent, qui divinitus sibi datum os sublime, non ad superna erigunt, non quærunt quæ sursum sunt; sed pronius pecoribus corporis sensibus incubant, infimis inhærent, terrenis inhiant?

CAP. XVIII. Pastores quis nisi fatuus æstimat, se pascentes et non oves suas; qui lac ovium comedunt, et lanis se induunt? Hos Spiritus sanctus pastores esse negat, cum dicit: *Lac ovium consumistis, et lanis vos legitis; quod infirmum est non confortastis, argrotum non corroborastis; quod perierat non requisistis; quod forte fuit confregistis; et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sit pastor* ¹. Dispersas dicit oves, quia non est pastor, licet malos habeant pastores. Dicam ego pastores, qui non sunt? Asseram ego, quod Deus negat? Absit!

CAP. XIX. An prælati dicendi sunt, qui se, quando necesse est, non præferunt? Qui adversario more leonis rugienti se non opponunt? Qui, viso lupo, fugiunt dispersarum immemores ovium? Qui non se nobis præferunt, ut pro nobis præferant, sed ut sua nulli conferendo, nostra nobis auferant? Nonne magis dicendi sunt elati quam prælati? Qui nostro non premuntur onere, sed nostro super nos, et contra nos honore eriguntur. Quos igitur eos vocabimus? Scio, et dico multos esse vere pontifices; sed qui tales sunt, pontifices dicendi non sunt, sed pseudopontifices. Si tamen, usum sequentes, his eos nominibus appellemus, veniale nobis esse credimus. Non enim mirum est, de his qui dicunt et non faciunt, si dicuntur et non sunt.

EXPLICIT PARS PRIMA.

INCIPIUNT CAPITULA PARTIS SECUNDÆ.

CAPITULUM I. Quales habent in majoribus ecclesiis.

⁹⁹ II Cor. 2. ¹⁰⁰ Isa. 49. ¹⁰⁰ I Cor. 3. ¹ Joan. 7.

2. Quod nepotibus dant quæcumque possunt.
3. Hæreditario jure canonicas ab his obtineri.
4. Esse qui consulat hominem ignotum, et sine parentibus eligendum, propter lujusmodi mala.
5. Quod tali consilio non sit credendum.
6. Quod non erat humilitas in vili persona quam elegerunt, sed humiliatio fallax.
7. Quod modo nihil de pristino statu retinet, nisi oculos obliquos.
8. Fecisse homines pro eo quicquid dicerent.
9. Deceptos omnes fuisse per exteriorem simplicitatem.
10. Quod modo notus est a cæteris, qui se noscere et cæteros desiit.

- A 11. Quod nullo bono perstitit ex quo ab humilitate cecidit.
12. Quod nullum habere putabatur parentem, qui sublimatus habuit infinitos.
13. Quod eligi non debet talis, a prædictis et a sequentibus subinfertur.
14. Quod iterum parit egregie fortuna, quos quomodo terra pepererat :
15. Oportere primo exuere veteres homines, et mox induere novos.
16. Quod momento uno fortuna facit eos curiales, discretos, astutos.
17. Quam celebris sit eorum iterata nativitas; quique saxis hucusque vixerant duriores, quam subito fiant graves, delicati, teneri.

PARS SECUNDA.

CAP. I. Quales secum habent, quales præferant ecclesiis, quem latet hoc? Sibi similes. Sunt in partibus illis majores et minores ecclesiæ. In majoribus primum locum tenent primi nepotes episcoporum; secundi secundum; et ita deinceps donec loca desint. Unaquæque loco sibi congruo nabit progenies, et quasi quædam copula conjugalis vinculis astricta sterilibus maritatur fecunditas. Nepotes autem dico quoslibet illorum carne, moribus et vita cognatos; quibus applaudunt, quibus thesaurizant, quos sibi præparant successores antistites nostræ. Qui pacem habere nequeunt donec videant nepotes et pronepotes suos, aut filios filiorum suorum, tribulationem et iram super Israel. Talibus tales associantur filii patribus, discipuli magistris, congrua dominis familia.

CAP. II. His patres acquirunt, servant, rapiunt, custodiunt. Acquirunt sollicitè, servant sollicitius, rapiunt moleste, custodiunt molestius. Discurrunt, torquentur et gemunt, augere desiderantes quod affiliatis relinquunt hæredibus. Nec de rebus miseri tangere permittuntur, quas post se futuris servare nituntur. Commendata namque deputant, quæ ad successores etiam in vita transmittant. Quibus utinam aurum, argentum, et fori divitias ad male sortitos transmittere sufficeret hæredes; ut etiam non cogeretur Ecclesia pro suis alere alienos, pro filiis fovere filiastris, quorum pugnis pectus illius assidue tunditur, dentibus ubera lacerantur; Eliminarentur utinam Ismaeles; ut, cum filiis liberæ filii non hæreditent ancillæ! Quod longe aliter est.

CAP. III. In nihilo deinceps, aut minimo degene-

B rantes a patribus filii, quanquam firmata sit supra firmam petram, domum Dei diruunt, ac etiam evellunt; ad hoc unum nitentes, ut locum ejus desolantes comedant Jacob, nec memoretur nomen *Israel ultra*; qui jam certi se successuros hæredes, ad invicem dicunt: *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei* *. Ex hinc genimina viperarum, gens incircumcisa corde et aure, hæreditario jure canonicatus obtinet, proh dolor! perniciose hæc et exhæredans hæreditas. Consuetudinis jure carnalis, gratia possidetur spiritualis, et tamen gratiæ stipendium non facit hæredi testamentum. Perit enim gratia ubi hæreditas principatur. Sic canonicum fieri est, exire de ecclesia, non ecclesiam intrare. Sic intrantes, non sunt hæredes Dei, non cohæredes Jesu Christi. Tales ad se vocantes pontifices nostri, si forte videant paucos interesse dissimiles, nec eos vocant, nec diligunt, licet honorent coacti: nimis oblitum summi pontificis illius qui, cum cognatos habuerit apostolos, nullum eorum præfecit aliis, sed alii super eos primatum concessit.

CAP. IV. Est forte qui hominem ignotum, et de nobilitate parentum vel amicorum non suspectum, consulat eligendum; et dicat, in electione pontificis, providentia consilio præmunire valet electuros, et providendo utilis potest adhiberi cautela; ut videlicet homo vilis, scientia modicus, fama nullior, sibi notus, ignotus orbi, sublimitatem abhorrens, sublimis subito factus episcopetur. Si non talis in urbe, non deerit talis in rure. Si non reperietur in oppido, reperietur in eremo. Multos habet tales eremus exilii exiles eremicolas; quos, licet quotidiana penuria intrare coegit, de cogenti tamen in spontaneam feliciter se transtulere paupertatem. Felix quidem est necessitas quæ in melius cogit. Isti mundum contemnunt, mundum in mundo fugiunt, quorum adhuc in terra viventium conversatio

* Psal. 82.

in cœlis est³; quos adhuc detinente terra peregrinantes in tabernaculis, cœlum jam suscipit habitatores in domibus. Isti pennas assumunt, volant et non deficiunt. Volant enim super pennas ventorum, usque dum cœli spatia sibi subdant, ac pene penitus in cœlo consistunt. Pars etiam tantilla, quæ vix in terram restat, terram odit, terram detestatur, ad cœlos tota spirat, tota cœlis inhiat. Isti de superfluis non curant, necessaria sibi dimidiant, carnem insequuntur, spiritum ditare nituntur; quorum facies divinum quiddam portendit, humanum omne transcendit; hominem facit admirari, stupere, horrere; quæ scilicet hominem cum angelis indicat habere commercium. Isti se parentes habere nesciunt unde venerunt. Tales sine damno credo posse sublimari. Ne credas iniquo.

CAP. V. Ne credas, dixi: Non enim omni spiritui credendum est. Scio eremicolam olim pontificem; qui, antequam esset qui modo est, totus angelum sapiebat, angelum vincebat. At superinduto pontifice tunicatus latuit eremita, et super humeros illustrium incathedratus, capitis umbram cornuti prospexit longe anteire per urbem. Se devovit protinus, se descivit, sui penitus oblitus qui fuerat; et in lethargiam subito prorumpens, hujus infortunio passionis se felicissimum in corde jactavit. Quem si inter cæteras quæ se gratis offerant cogitationes, deinceps evasit eremi recordatio; illico præsto fuere formido, timor, horripilatio. Et quoniam præ omnibus quæ sibi placebant, eum eremi delectabat oblivio, totus sicut eremum, sic eremitam, licet non exiit, exiit. Oblitus itaque sui devovit, ac cæteros qui hoc ad usque tempus nec se, nec alium noscere dignatus fuerat; et eum paulatim agnoscere cœperunt, qui tunc usque devoverunt; quem sic utinam a principio novissent! Nam, si rudis adhuc hominis tergiversatio pateret urbanis, si multiformes illius intelligerent fucos; silvestres adhuc colerent saltus et lucos. Si primum rudentis bene novisset, ille Ægyptius velut a Moyse sepultus, adhuc in sabulo dormisset, et nunquam de luco ad lucem exisset; sed qui cavere didicerant a superbo et nobili, cavere nescierunt ab ignoto et humili. Et, quos fallere non potuit superbia, omni homini suspecta, facile sefellit humilitas hominis, ab omnibus aspecta.

CAP. VI. Non tamen erat humilitas, sed humiliatio fallax. Non erant virtus, sed virtutis actui similis actio. Gloriosa quippe res humilitas; qua ipsa etiam superbia palliare se appetit, ne vilescat. Humilitatem in vultu prætendebat, qui persequi humilitatem intendebat. Ovem in facie simplicem ostendebat, qui rapacem lupum in mente occultabat. Tunc fermentum parabat, quo cleri plebisque massam corrumperet. Tunc se longe retro post cæteros faciebat, quo præ cæteris longe anteferet; ut majori de longe remeans impetu prosiliret lon-

Agius. Qui ut clero præferretur, et populo, locum sibi fertilem sterili præparavit in sabulo; ut quæ creditori semen negat mandatam, arena, fertilem ei pareret episcopatum. Cui etiam locus ipse multum deferre postrates admonuit, quem quia remotus erat a locis publice peccantium, sanctitatem præstare credebant. Quod si esset, nec Satan e cœlo, nec Adam caderet in paradiso, nec Lot in monte peccaret, qui in Sodomis sanctus exstiterat. Locus tamen iste, quoniam arenosus et exilis erat, plus cæteris homini sicco et exsili congruebat, cui nihil pingue, nihil carnale placebat. Cui refectio dulcis, satietatis jugis erat esuries, potus jucunditatis, sitis assidua. Quippe totus erat in spiritu, cujus fere tota caro defluerat in lacrymis. De quo non est hominis dicere, quam pius, quam sanctus oculis orbis apparebat, quantum ab homine homo distabat.

CAP. VII. Nunc vero nihil in se pristina retinet consuetudinis, nisi unum solum, quod a puero consuevit; alterum videlicet tanto altius obliquare oculum ad supra, quanto inferius alterum ad infra declinat. Ut quoties ipse loquitur, solos, quos in terra prospicit, cernere cernatur oculus aler auditores, alter intendentes eidem sermoni, totum pontificis verbum fieri portendit ad oves in aere. Quod in argumentum probitatis et sublimitatis suæ sumptum, multos ad promotionem illius incitavit. Nam, cum illum sibi loquentem altero liberius et expedite cœlos oculo rimari, altero nimis libenter et laboriosius necessariis hominum usibus in terra providere cernerent, Deo gratias egerunt, quod utroque Rachelis et Lia lumine caput unum insignitum invenerant. Multi quoque opinione sua rem subtilius intuentes, non mediocriter eos peccare dixerunt, qui lumen alterum ab alterius contemplatione delinebant. Quibus convenientius videbatur, ut in eodem homine, Petro in Joannem, Martha in Mariam transvolante, totum in spiritum conversus homo cœlos liber intrare sineretur.

CAP. VIII. Sed quid hæc contra? Omnes pro eo loquebantur, omnes pro eo faciebant, quando de eo altiora prædicabant. Omnes ad illius libitam promotionis intendebant terminare negotium. Quis enim se subtraheret ipsius negotio sanctitatis? Erat apud omnes de homine ignoto, quæ ignotum deseruit sancta et admirabilis opinio. Opinabantur alii melius de eo, alii optime, omnes bene, sinistre nulli. Omnem enim auferebat suspicionem aspecta in homine sanctitas, visa in eo religionis mira compositio, una fuit omnium voluntas, una cor ium concordia, affectus unus animorum, eademque sententia senum, juvenum et puerorum. Quippe universos univit in unam unius admirationem personæ forma hominis contemptibilis, habitus vilis, incessus humilis, humilis vultus, demissio pudica, gestus moderatio, suavis prolatio vocis,

³ Phil. 3.

pudor in facie, pallor in ore, macies in corpore toto, tremor in exultatione, lætitia in timore, timor in servitio.

CAP. IX. Nec mirum fuit homines admirari in homine probitatis signa, cum adversantia probitati majori etiam admiratione digna dicerent qui aderant. In tantum enim videntes olim oculos et ingenia, quondam proborum ingenia, hebetavit opinata in extra simplici religio, ut quæ ipsi naturæ placuit in eo formæ deformia membra, inter cætera magis torta laudarent et obliqua; et cui communem cæterorum visum natura negabat, cæteris illum videre clarius assererent. Quibus sua suasit credere fatuitas. Ut quidquid mutante natura minus ille receperat in datum optimum, totum ei larga præamantis gratiæ manus abundantius restitueret in donum perfectum. De quo magis credendum erat, quod exterior inferioris est nota deformitatis; ut qui oblique cernebat, oblique decerneret; qui oblique videbat, oblique disponenda cogitaret, oblique præcogitata disponderet. Non deferendum erat oculis, licet plus cæteris palpebras aperiebant, quorum pupillæ albugines operiebant. Albugines non solum exteriorem visum obnubilant, sed obnubilatum interiorem designant. Nisi enim albugo et scabies intimam animæ significarent corruptionem, non sanctam habentibus negarent administrationem, nec in lege prohiberentur hujusmodi promoveri. Sed tam diu nos latere significantia, quousque præsto fuere significata.

CAP. X. Modo notus est ab homine, qui se desit hominem noscere. Notus est in persona non in homine, qui manserat ignotus in homine non in persona. Incepit paulatim a paucis agnosci, quem ulterius progrediendo magis magisque noverunt universi. Modo notus est extra se, qui mansit ignotus quando mansit apud se. Modo humilitatem simulare, sine simulatione dissimulare non potest. Murmurat, fremdet, irascitur, frontosus et impudens factus, facile fatur, facillime minatur, ardescit ira, tollitur insania, furore fervescit; nec in flagitiis vires illius debilitat dierum antiquitas, quem ipsa senectus animare videtur ad scelera. Nec mirum: suum est enim scelere, ut, dum non resecantur, increscant, et in augmenta criminum prosilitur quoties impunitate secuta peccatur. Unde furor ejus non minuitur, non refrenatur, ardescit, in pœnis magis accenditur. Concepit facinora, sed concepta festinanter implet. Disponit scelera, sed instantissime perpetrat. Nec ut sua solus exerceat flagitia, suæ patiuntur divitiæ. Factus enim dives arca, non merito; possessione, non genere; nomine, non honestate, multa secum et minis et muneribus compellit insanire millia; et unus ipse demens dementes ellicit multos; ut de ipso recte dici videatur: *Currit adrerans humiles et erecto collo, cervice armatus durissima*^b; incellit erectus et tanquam onager se libe-

rum natum putat. Et sic ab humilitate in qua stare videbatur, in superbiam corruisse probatur.

CAP. XI. Ab humilitate vero in superbiam cadens, a quo bono in quod malum non corrumpit? A nullo, si nullum habuit. Sed, si habuisset quæ habuisse et habere videbatur, corruisset a charitate in odium, ab humiliatione in elationem, a largitate in rapinam, ab interiori profectu in exteriorem gloriam, a pietate in crudelitatem, a fide in perfidiam, a spe gaudii sequentis in desperationem, a patientia in iram, a pace in jurgia, a lacrymis in risus, a consideratione vitæ mortalis in voluptatem. Verumtamen tota fraus sua, imo totus suus ipse fraudis, imo tota ipsa fraus, totus ipse modo fraudatur; nam, qualis erat ante, deprehenditur modo, fallitur cum foris agnoscitur, et intus, notatur ab omnibus, indicatur ab omnibus, eo quod vehementius indignantur omnes, qui falsum conspiciunt quidquid prius de eo opinabantur. Elegerunt hominem pacis, quem pacis habent inimicum. Sub quo namque tyranno tot unquam auditæ sunt strages, tot ruinæ, tot in Ecclesia scissuræ, tot scandala? De Simona, de cæteris quæ sibi dedicat cultrix idolorum avaritia, quid dicam? Quibus horum facinorum caret angelus hic apostata? Quæ sunt in foro, quæ ipse non faciat in sancta domo?

CAP. XII. Hunc nimirum sicut nulli præcesserant parentes, sic nullos ei suspicabantur successores. Sed audito nomine, steriles enisi sunt parere montes, et nati sunt ei mures ridiculi. Quibus recentem natis, prima die ebullit tota aula pontificalis, secunda vero repertæ sunt vulpes fraudulentæ. Interposita enim nocte, de muribus fecit vulpes illa vulpe vulpior omni. Hos deformando sibi conformavit. Hos dedocendo docuit. Hos male instructos, pejus intrusit, exclusis Ecclesiæ filiis. Ramos fregit utraque, ut oleastrum insereret, et socium faceret radicis et pinguedinis oliivæ. Cujus non modo socius effectus est; sed, abscissa oliva, dominium usurpans radicem sibi vindicavit oleaster. Respicente tamen Orientis ex alto misericordia, surgere cœpit aquilo et auster venire, quo spirante suavis illico fragravit odor aromatatum in horto sponsi. Cujus mirabili dulcedine loca tangente vicina, circumquaque flore cœpit aura serenior solita, blando et benigno vultu redire serenitas; ac, suo denuo sole læta cœpit Ecclesiæ facies indui. Gaudet post hiemem verua temperies, grata sentitur serenitatis aura post nubilum, quietis recreatio post laborem, post transitum per ignem et aquameductio juvat in refrigerium. Reclamante oleastro, reinserta est oliva. Potens est enim Deus oleastrum radicitus extirpare; quod, in spe longanimis, sperat oliva; cujus spes quanto productior tanto fructum dabit gratiorem. Hoc etiam ipsum non erit inutile deceptis, quos falsa diu delusit imago, malam arborem inter cæteras movisse, ut doinceps a nota caveant quos ignota fefellerit. Olivam

^b Job 15.

oleam in foliis opinabantur, quam oleastrum a A fructu denique perceperunt.

CAP. XIII. Tace igitur qui talem eligendum con-
sulebas. Ne credas amplius exsanguem esse sine
sanguine spiritum sine carne, agnum sine dolo,
ovem sine lupo, nullius hominem generis sine pa-
rentibus, nullius posterum sine successoribus. Ger-
mana quidem est dignitatis, multitudo; et insepa-
rabilis inhæret ei consanguinitas, quam Æthiopi
nigredo. Inaudita est dignitas sine parentela. Una
enim die tot ei parit parentes arena, quæ ipsa est.
Aperit terra sinum suum, parturit sine dolore; et
quæ nondum mota senuerat, gens simul oritur ple-
beia. In cujus ortu, totus ubique cernitur orbis des-
picabili scætere popello. Stupet quicumque videt
homo fecunditatem parientis, capacitatem uteri,
nascendi modum, nascentium gestum et habitum.
Tanta nempe momento uno rudium oritur innume-
rositas, ut nunc primum videantur impleri prophæ-
tiæ: *Deserta et solitudines terræ angustabuntur præ
habitoribus, et longe fugabuntur* ⁶ qui habitabant,
et tunc dicent filii sterilitatis: Angustus est locus,
fiat spatium nobis ut habitemus. Sed quid ad hoc
referat non habens unde tot nutriet terra mater
anxia; nisi ejusdem prophetæ lingua loquatur et
dicat: *Quis genuit mihi istos? Ego quondam sterilis
et non pariens, transmigrata et captiva, et istos quis
emitteret? Ego destituta et desoluta, et isti ubi* ⁶?

CAP. XIV. His igitur absque patre natis, unde
necessaria ministret, quasi mater altera, sollicita
tellus; cum in senon invenit quæ tantæ multitudi-
ni sufficiant alimento, præcavens suis, suos facit alte-
rius; et quos natura de die in diem magis impau-
perans, ostiatim concesserat mendicare; hos fame-
licos, informes et semihomunculos, mobilis in gre-
mio recipit fortuna; ut eos iterum concipiat, pariat,
alat, ditet, nobilitet. Gaudet enim jus et potentiam
in talibus exercere; quæ semper ex innata sibi con-
suetudine, et *pauperem facit et dilat, humiliat; et sub-
levat, egenum de pulvere suscitavit et elevat de ster-
core pauperem* ⁷. Unde terræ matri anxie, voce cer-
te lugente, voce prophetæ respondere potest: *Ecce
ego levo ad gentes manum meam, et ad populos exal-
tabo signum meum, et afferent filios tuos in ulnis, et
filias tuas in humeris portabunt; et erunt reges nutri-
tiii tui, et reginæ nutrices tuæ* ⁸.

CAP. XV. In instructione vero rudium, primum
occurrit fortunæ, suis eos extunicare panniculosis
sarcinis, multiformiter assutis et resarcitis panno
ul.0 et altero et deinceps. In quibus dubia erat ma-
teria cui formarum discolor imprimeretur varietas.
Nam si super his, ut huic operi, majorem dedissem
speram, cum furore tortor vellet de jure causari,
longe præjudicaret acus texturæ, quam tantum, non
scientium pluralitas, sed suendi superat assiduitas.
Multo opere namque studuerunt innumerabiles et cives

et civitates, lanas adhuc rudes fullonibus commit-
tere fucandas; ut materia simplex, fallentibus ludi-
ficata formis, non minus intuentes decepta deciperet
oculos; et mutatis artificio velleribus placuit
urbanis admirandas componere telas; de quibus
post annorum curricula multorum, unum hujusmodi
vile conficiatur indumentum. In quo pannus novus,
« qui splendeat unus et alter » assutus panno veteri,
majorem cogit fieri scissuram. Unde, quoniam in
pannoso hujusmodi tegumento, de reliquiis innume-
rabilibus, quas decrepita digne rejici censuit anti-
quitas, dispariter conjuncto, paupertina resarcien-
tis acus quotidianæ subvenit necessitati; merito
rude unius, polito multorum supereminet artificio.
Licet quæ primo hujus operis non parum insudavere
labori, jam mille sunt defunctæ manus, milleque
superstites. Nobis igitur supervenientibus, omnem
in alumnis interimit fortuna vetustatem. Et quos
ubique prædicat dignitatis esse nepotes, dignitati
digne mandat alendos.

CAP. XVI. Hos igitur vix quoquo modo genitos,
quos diu sub panno tenui celaverat ignobilitas; sub-
limitati, ne sterilis vivat, plene gignit et parit for-
tuna. Quibus, eo ipso quo nascuntur momento,
animosa genitrix inspirat altum sapere, cogitare
sublimia, discrete loqui. Mox eos delata omni rudi-
tate, quasi fungos compluit in palatium. Quos ead-
em horula simul concipit, parturit, parit, ornat et
instruit. Tempore uno nascuntur et equitant per
urbem, feruntur et imperant, aulam ingrediuntur,
et familias disponunt; manibus ad ecclesias portan-
tur, ubi exaltant et deponunt, pretiis et precibus
ad causas trahuntur, ubi soli conduntur auditi si-
mul oratores et iudices; momento facti disertis ju-
dicio, qui diu vixerant imperiti sine verbo: heri,
senes erant nondum locuti; perorant et disserunt
mirabiliter, hodie nati.

CAP. XVII. Est horum audita secunda nativitas
celebris apud multos, quorum prima nescita fefel-
lerat universos. Quos enim de nihilo conceptos,
nihiliores natura pepererat; in pompa et præco-
nio splendide fecit renasci fortuna benignior. Proh
dolor! Non pudebat olim nudos, sua cunctis pa-
tere pudenda, pedibus albis nuper usque ad urbem
venerant. Modo, repente mollibus induti, liberos
olim pedes, huic ingratos honori, stragulatis incar-
cerant solularibus; qui renuunt et recalcitrant, ac
si capsam camelus argenteam aculeis intrare cogat-
tur. Reclamantes autem et renitentes urgent talos
auratis lucere calcaribus. Facti quoque subito sub-
lita graves majestate, acceptris inuituntur, tribu-
nalia scandunt, pulvinaribus mollior insident seri-
cis, purpura pedibus jacet substrata tenellis; quos
a spinis ne pungerent, a lapidibus ne læderent
acutis, olim defendebat innata durities. Et, qui
post peccata fistulas buccis inflare solebant trans-

⁶ Isa. 49. ⁷ Ibid. ⁸ 1 Reg. 2. ⁹ Isa. 49.

slati de caulis ad causas, prob dolor! audiuntur A florēt optima dignitatis generatio, perversis prava
audacter imperare magnatibus, hæccine viget et exasperans!

EXPLICIT PARS SECUNDA.

INCIPIUNT CAPITULA TERTIÆ PARTIS.

CAPITULUM 1. Patres sic dictos habere adultores in eodem honore cum nepotibus suis.

2. Exempla prophetarum inducuntur, quantum sunt cavendi.

3. Auctoritas prophetæ, quantum sint hæc tria cavenda, et maxime adulatio.

4. Non solum esse repellendos, sed statim etiam g erubescences.

5. Quod turpia inferent his quibus adulantur.

6. Quod isti primi in omnibus sint, etiam non vocati.

7. Quæritur a veris, utrum falsis sit credendum.

8. Quæritur a falsis, quare ita in se sæviunt.

9. Quod de cæteris nimium curando, se ipsos ignorant, sicut Dina.

10. Semen Joseph exemplar esse cæteris ut se custodiant.

11. Eosdem sepelire et sepeliri; et primo, qualiter rudiores sepeliunt auditos.

12. Quomodo auditi sepeliunt auditores.

13. Quod secum non sint, ex quo traditi sunt in reprobum sensum.

14. Conversio ad veros pontifices, ne vanos audiendo eis similes fiant.

15. Admiratio de falsis, quod ita fallantur.

16. Occasione sumpta de verbis sancti Job disseritur, quando sit bonum et quando malum venerationes Domini exhibere, et dominos recipere.

17. Malis seclusis, convenientibus sit exhortatio bonis.

18. Quantum conferat humilitas humilibus.

19. Quod hos duos imitari debeant, et primo quod reges regem, ostenditur.

20. Quod pontifices pontificem.

21. Conversio a veris ad falsos, quibus ostenditur, quod si etiam tales essent quales prædicantur, bonum quod prius habebant auferret ipsa laudatio.

22. Adhæc membrorum divisionis; scilicet, si non sunt tales.

23. Magis induratos Pharaone.

PARS TERTIA.

CAP. I. Supradictis in eodem adduntur honore C in suis adulatio, ut quibus adulantur alentibus filii fraudis, qui cenodoxiæ oleum copiose vendere didicerunt. Quos ad duo promptissimos magistratum componit adulatio; ut videlicet, et bona malo semper animo, et mala dicant, dolose laudando. Hi pariter omnium, quos a dominis audiunt, iudices candidi sermonum existunt indefessi. Qui, ob nimium dominorum unguem, si forte rudi secum forcipe reperiant, si longiorem cæteris in barba pilum inspiciunt, si malum positum in capite videant obliquare capillum, fremunt, frendent, stomachantur, ab ipsis etiam dominis vix denique sedandi. Quorum tota intentio est, ut se dominis amabiles faciant, causas quibus obsequantur, exquirere. Unde in verbis et in operibus nihil sine laude perire sinunt. Quidquid enim dicunt et faciunt, non quantolibet hominum, sed solis dignam prædicant angelis. Quorum facta, si etiam manifeste pessima sunt, arbitrorum præiudicio talium bonis præcellent. Aliorum favent dictis, annuat factis, nihil renuunt, nihil recusant, quod voluerint volunt, quod ab his optatur, exoptant: quod desideratur, et ipsi desiderant, secundum eorum cogitant, gerunt, concipiunt, perficiunt; corda, sed non corde, cordibus jungunt, mentem, sine mente, mentibus adnectunt. Efficit enim hoc

in suis adulatio, ut quibus adulantur alentibus aliant, et negantibus negent; qui cæteris displicere, solis placere quærunt, a quibus extorquere intendunt. Sicut enim sola non adjecit, quæ secum arrogantiam et derogationem socias habet indissolubiles: ita non modo, quod sui juris est, blandiri scilicet, et favere; sed, quod ex accommodata trahit comitum proprietate, derogare facit et arrogare. Unde primum oleo capita dominorum impingunt; secundo ut se jactanter arrogant, cæterisque dolose derogent. Quos Apostolus dicit: *Deo odibiles*⁹. eosdem Propheta condemnat, dicens: *Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam*¹⁰. Labia quippe dolosa, ad derogationem; linguam magniloquam detulit ad arrogantiam. Arrogantes namque in se ipsis extollantur, et jactantur, de se loquuntur, loqui multiplicent, in magnis et mirabilibus super se ambulant. Derogatione vero assidue susurrant, discordias inter fratres seminant, aliorum bona negant seu invertunt. Qui ut alios fallant nec ab aliis fallantur, duabus semper viis gradiuntur. *Væ*, inquit, peccatoribus *terram duabus viis ingredientibus*¹¹; terram duabus viis ingrediuntur, qui in corde et corde loquuntur; *qui loquuntur bona cum proximo suo mala autem in cordibus eorum*¹².

⁹ Rom. 1. ¹⁰ Psal. 11. ¹¹ Eccli. 2. ¹² Psal. 27.

CAP. II. Ab his, licet non parum cavebat, obses- sum se Propheta dicit et circumdatum: *Circum- dederunt me sicut apes*¹². Apes recte vocati sunt, qui lingua blandiuntur, sed latenter ex malitia feriunt. Loquendo enim mellis dulcedinem proponunt, sed occulte feriendo vulnus inferunt. Quos stimuli causa alius propheta scorpiones appellat, cui dictum est: *Increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas*¹³. Isti enim increduli sunt Deo, subversores hominibus infirmis, scorpiones fortibus et robustis; quibus, etsi in facie contradicere non præsumunt, ex occulto tamen vulnus derogationis inferunt. Qui recte scorpiones dicuntur, quando blandi et innoxii in facie videntur, sed a dorso venenum infundunt; pacem ostendunt, et odia nutriunt; amica dicunt, et inimica faciunt; pacatas suscitant iras, æmulantur, invident, alter alterum obliquis comedunt morsibus; vitia dissimulant, dicentes: *Pax, pax, et non est pax*¹⁴. De talibus recte dictum est: *Sonitus terroris semper in auribus eorum, et cum pax sit, insidias suspiciunt*¹⁵. Dolose namque agentes, erga se simpliciter agi non æstimant. Quorum mentes semper in laboribus sunt, quia aut moluntur mala quæ inferant aut metunt, ut hæc sibi ab aliis inferantur. Qui dum alios infestare non cessant, in seipsis requiem non habent. Illis tantum est hoc opus, otium et labor iste, quies. *Exsultant enim cum male fecerint, et lætantur in rebus pessimis*¹⁶; *sed extrema gaudii sui luctus occupat, et risus eorum dolore miscebitur*¹⁷. Docent linguas suas loqui mendacium, os suum abundare malitiæ¹⁸, *sed labor laborum ipsorum operiet eos*¹⁹.

CAP. III. Hæc tria vitia, quoniam mortifera sunt, se totis persequi viribus, tribus ostendit propheta versiculis, ubi dicit: *Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer; superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam*²⁰. Quid aiebat in arrogansem? *Cum hoc, inquit, non edebam. Quid contra derogansem? Hunc, inquit, persequer. Quid contra adulansem? Non direxit in conspectu oculorum meorum. Quis non direxit? Qui loquitur iniqua. Adulatores enim iniqua, et inique maxime loqui dicuntur; quoniam cuiuscunque isti subdoli prædones adulantur, nisi caveat, ipsum sibi rapunt et furantur. Et cum simul in uno sint, et fere ubique sunt, connexa sunt hæc tria vitia, non tamen apud omnes quibus officiant, sua simul habent officia. Uno namque tribus his jaculis feriente, non quoscunque ferit omnes omnibus feriuntur. Multos enim ferit adulatio, quibus derogatio parcat; et arrogantia nemo læditur, nisi de quo ipsa nascitur. Unde sæpe fit ut, qui hujusmodi sceleribus operam dare consuevit, quoties vitium vitio commutat, per-*

sonam etiam mutare videatur. Differt enim a se jam altero laudator blandus, cum de levi fautor detractor efficitur austerus, et differt a se utroque technis ipse fetus arrogans, qui cum desert sibi soli, auferre nititur omni, quod sibi cumulat uni. Cum igitur sint pessima tria hæc, efficacius ad pejus malum est adulatio, quod suos vanæ laudis edocet præconia, et edoctos item ad laudis instruit contraria, inauditus enim est laudator immoderatus, qui vel eidem cui modo laudes ore pleno cantabat, vel alii cui ibet quando et quantum libuerit, cantata decantare sit ignarus. Nam quidquid hodie laudum irrogat esurienti; cras, si volet, digniori poterit auferre vituperio. Arrogantia, solos quos inficit, interficit; et ex derogatione audita patienter, solet in auditore virtus augeri. Ex adulatione vero, quanto patientius auditur, tanto profundius in eo auditoribus virus dulce infunditur. Quod si miser auditor sponte semel gustet, bibat, hauriat; tunc propinatores applaudunt, tunc uberius effundunt, et euge repetito, dicunt, *devorabimus eum*²¹.

CAP. IV. Hinc est quod Propheta, quem non latebat latens sub labiis eorum venenum aspidum, a Domino petebat non solum istos a se repelli, sed festinanter, et confusos, et erubescerentes. *Avertantur, inquit, statim erubescerentes, qui dicunt mihi: Euge, euge*²². Et alibi: *Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi; Euge, euge*²³. *Statim, inquit, avertantur, ne contra tales increpatio proleleter; cum tamen sæpe increpatio provide differatur, ut postmodum benigne suscipiatur. Nam et femina sapiens, videns Nabal ebrium, increpare noluit; quem digesto vino non inutiliter increpavit*²⁴. Adulatio vero, si vel ad tempus patienter suscipitur, augetur; ut paulisper demulceat animum, et a rigore suæ rectitudinis emollescat in delectationem sermonum; quæ, ne crescere queat, statim est ferienda. Non crescebat in conspectu illius qui dicebat: *Non direxit in conspectu oculorum meorum*²⁵.

CAP. V. Venit in mentem me legisse²⁶ filios Amon barbas legatorum David, qui de morte patris eos consolari venerant, dimidias rasisse, et vestes præcidisse medias usque ad nates. Adulatores namque turbidi et inutiles, ad quos consolandos de morte patris sui venerunt legati David, cum super eos spiritali Patre orbatos ministri Christi pastorem curam suspiciunt, convertunt se ad radendas barbas, cum eorum rigorem et severitatem oleo iniquæ adulationis emolliunt; vestes etiam usque ad nates præcidunt, cum eos tanquam molles et effeminatos usque ad immunditias et flagitia pertrahunt pravis colloquiis miserisque blandimentis a dignitate castitatis enudant. Hoc enim solum est quod machinantur et fabricant, initiantur et consumunt

¹² Psal. 117. ¹³ Ezech. 2. ¹⁴ Jer. 6. ¹⁵ Job 15. ¹⁶ Prov. 2. ¹⁷ Prov. 14. ¹⁸ Jer. 9. ¹⁹ Psal. 139. ²⁰ Psal. 100. ²¹ Psal. 34. ²² Psal. 69. ²³ Psal. 59. ²⁴ I Reg. 23. ²⁵ Psal. 100. ²⁶ II Reg. 10.

integritatis inimici, pudoris hostes, pudicitiae latrones, castitatis praedones. Qui, sancto Job testante²⁷, pellicam suam abscondunt in terra, et decipulam suam super semitam. In terra pellicam abscondunt, cum culpam sub terrenis occultant commodis, ut videat homo quod concupiscat et non videat in quo culpae laqueo pedem ponat. Et decipulam suam super semitam. Intuentur enim mores ejusque, cui vitio sint propinqui; et illa ponunt ante faciem, ad quae cognoscunt facilius inclinari mentem. Quorum impossibile est foveri consiliis, obliniri blandimentis, quin altera vel utraque hominis castitas amittatur. Utraque saepe, altera semper. Semper enim castitas mentis amittitur, quoties castitas inimicis creditur. Mente vero manente non integra, irrita apud Deum manet carnis integritas. Unde et Moyses cordis praeputium jubetur circumcidere²⁸. Et Job²⁹, sicut vir lumbos praecingere. Non enim cordis praeputium circumcidit, nec sicut vir lumbos accingit, qui carnis edomat lasciviam, mentis amissa castitate; cum Deo nequaquam pulchrasit casta generatio, nisi cum charitate³⁰. Debent itaque legati David contra insulsos adulatorum sermones, contra condita sine sale colloquia, et a Deo postulare tutelam, ne forte postquam seniles virus dulce gustarint morbi, vix aut nunquam curabiles valeant invenire medelam. Contra hujusmodi homines Propheta in se sibi non inveniens auxilium, auxilium petiit a Domino qui fecit caelum et terram³¹: *Domine, inquit, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa*³²; ab his etiam qui perperam agere me palam incitant; ab his etiam qui mala, quae suggerunt, verborum foliis obnubilant. Idem quoque, ne sibi vel alii loquendo noceret, omne linguae vitium a se removeri petiit, dicens: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis*³³.

CAP. VI. Ostium vero nolunt poni labiis suis isti vaniloqui, malevoli, facinorosi qui libitis indifferenter pro licitis; qui ab illicitis cogitandis, patrandis, investigandis, animum, manum et pedem non cohibent; sed quidquid in cor, in os et ad manum venit, machinantur, garrunt et operantur, ubicunque ambulant, stant, sedent; lingua, manus, caput, aures, oculi, digiti, pedes non pausant, non vacant a strepitu, minor etiam particula corporis; sed moventur membra omnia simul et tota, ita ut e motibus exterioris hominis homo valeat interior agnoscere. Horum sunt in conventu primae sedes; in consiliis, primae responsiones. Veniunt non vocati, intromittunt se non rogati; silentia loquentibus imponunt, audacter omnibus opponunt; respondentes suffocant, sermones sermonibus caecant: quibus elatrantibus satius est tacere quam respondere. Sufficit enim pro responsione labia movere tacendo, quoties hi sese clamositate sua non audiunt, nec

A respondentem. Crederent enim qui seipsos insuriant, quod sibi ringendo clamantibus caeteri pariter acclament, et respondeant, si solum eos labia movere prospexerint. His conceditur a dominis ordinata reordinare, facta rescire. Quidquid ipsi non fecerint vel ordinaverint, nec recte factum, nec pulchre dictum credunt, neque ordinatum. Horum est, post audita judicia, iudices corrigere; praedjudicare iudicaturis. Horum est perpetua sitis et esuries, auditores habere quos vanitando decipiant, quos verbis inanis illiciant, quibus mel venenosum effundant, quibus quales et quanti sunt innotescat, et tandem occasione reperta loquendi, de thesauris sceleris vetera proferant et nova. Verba resonant turgida et ampullosa. Nullus interrogat, et respondent. Nemo quaerit, et determinant. Ipsi quaerunt, ipsi solvunt; et a tacente saepe audiunt quod ipse etiam non considerat. Nec verbis modum sciunt ponere, usque dum in Eliu verba prorumpant: *En ventres nostri quasi mustum sine spiraculo, quod lagunculus dirumpit*³⁴; aut loquuntur ergo aut dirumpemur. Pleni enim sumus sermonibus, et coarctat nos spiritus uteri nostri.

CAP. VII. Dicant itaque pontifices qui sunt, quid sibi visum est de nostris qui dicuntur episcopis. Estne credendum eis, qui tales audiunt, qui tales consulunt, talibus aures habere latantur? Hos hi praelati latus sibi tutum habent. Hos hi domini pie fovent. Nam si dominis impie latent, horum est his grata praesentia, dulce consortium, suave colloquium, jucunda quies ac sermo efficax, ferventissimusque affectus. His laetis domini laetantur, his praesentibus omnia praesto sunt; his sublatis, et omnia simul abeuntibus abeunt, simul et deliciae et laetitiae; curae irruunt, molestiae hinc inde pulsant, angustiae sunt undique, soli remanent, soli sub honoris onere laborant, soli sub dignitatis sarcina gement; quam aut ponere aut opprimi necesse est, si humeros isti subduxerunt.

CAP. VIII. Dicant ipsi qui tam impudenter agunt, qui tam crudeliter in sese saeviunt; unde rabies haec? Unde est quod sibi de se non credunt, sed fautoribus suis mendacissimis? Et cum de caeteris rebus magis sibi credant quam caeteris, quare de se solis magis credant caeteris quam sibi? Credunt quod audiunt, laudantibus applaudunt, sed quid laudator attendat non attendunt. Obliviscuntur intentionem, dum amplectuntur opinionem; et quidquid de se laudatum agnoscunt, non ignorantiae aut benevolentiae laudatoris, sed suis meritis ascribunt. Unde tanta obstinatio? Unde caecitas haec? Rese, credo, ignorant; sui penitus obliti sunt, et a se longe remoti. Multum est ab his caelum remotum; et ipsi multum plus a se quam a caelo, et affiniores sunt Caucaso monti quam sibi. Qui quanto a se re-

²⁷ Cap. 18. ²⁸ Deut. 10. ²⁹ Cap. 16. ³⁰ Sap. 4. ³¹ Psal. 120. ³² Psal. 119. ³³ Psal. 140. ³⁴ Job 32.

motiores existunt, tanto magis incuria sui curiosos A sui non obliviscantur. Quem non imitando et Dina

facit ad alia.

CAP. IX. Ad alia circumspicienda se Dina trans-
tulit ³²; sed in se torpida mansit, sese non circum-
spexit. Voluit male videri, sed pejus visa fuit. Vo-
luit male cognoscere, sed pejus cognita fuit. Relicto
duce pubertatis suæ simul se et domum patris exi-
vit, ut videret mulieres regionis illius. Egressa cæ-
teras vidit, ipsa se latuit. Alias agnovit multas, se
ignoravit unam: quid foris lucrata est negotiando,
quod domi non haberet otando? Sibi corruptionem,
patri dolorem, contumeliam fratribus, opprobrium
generi. Non consuluit patrem filia; filia dicenda,
non patris, sed patru; patru, quem imitata est
excundo domum, foras vagando: non patris, quem
imitari noluit, domi simpliciter manendo. *Erat, in-*
quit, Esau guarus venandi, et homo agricola; Jacob
autem vir simplex habitavit in tabernaculis ³³. Illo
foras vagante, per saltus venante, cum penitus obli-
tus esset a fratre venditæ lentis; iste cibos domi
paravit, paratis patrem invitavit, consilio prudentis
feminæ ³⁴. Prudens fuit femina, quæ consuluit; pru-
dens fuit vir, qui prudentis consilio feminæ credi-
dit. Hujus prudentis viri imprudens filia fuit Dina ³⁵,
sed non fuit digna Dina prudentis viri dici filia;
nec dici filia Jacob, cujus Jacob pater exstitit. Sicut
enim non omnes qui sunt ex Israel, Israelitæ sunt;
et sicut non omnes qui sunt semen Abraham sunt
filii ³⁶, sic nec filia Jacob appellari meruit, quæ no-
luit supplantare peccata; sed succubuit a peccatis
supplantata. Depatrisantem namque filiam, filiam
nemo sapiens appellavit, sicut nec Joseph fratris
sororem, quæ a fratre degeneravit. Qui, post-
quam mulieris impudicæ blandimenta, jocos, am-
plexus, oscula sprexit; postquam multiformes as-
sultus illius non respexit; post varios anfractus,
relicta veste qua tenebatur, fugiens evasit ³⁷. Sed qui
tacentium Moysis et Susannæ clamorem audivit,
clamantis audiens silentium juvenis pudici, nudum
illum fugere non permisit, quem pallio longe præ-
stantiori præsto cooperuit, innocentia, pudicitia,
castitatis. Quibus in hac lucta de virginis hoste
triumphantibus, palmam adeptus est, quam mere-
batur integritas; non passus est alter iste Jonas in
cæto naufragium. Puer iste cum pueris non in ea
sensit ignis incendium, quem, quantum in se fuit,
femina, fera pessima, devoravit; sed integrum et
illæsum in ipsa voragine manere juvenem stupuit
gulosa belluæ devorantis esuries. Unde spiritu pro-
phetiæ tactus ex parte patriarcha Jacob flens et eju-
lans prædixerat: *Fera pessima devoravit filium*
meum Joseph ³⁸.

CAP. X. Proponitur igitur Joseph sanctissimus,
mirabile cæteris exemplar, ut a prædonibus pud-
icitia caveant, se custodiant, a se non recedant, et

virginitatem, et Esau hæreditatem perdidit, et ad-
huc patres prædicti amittunt sanctitatem. Qui, dum
se cognoscere negligunt, dum se videre contem-
nunt, dum se circumspicere torpent; nec cum apo-
stolo ³⁹ in anteriora se extendunt, nec cum sanctis
animalibus ante faciem suam nec coram facie sua
ambulant ⁴⁰. Ante faciem suam non ambulant, quia
anteriora non petunt. Nec coram facie sua; quia sibi-
metipsis præsentibus non sunt, absentes enim sibi
sunt qui semetipsos exquirere atque cognoscere sol-
liciti non sunt. Quibus ad aliud intentis, latenter
interim in cor eorum serpens labitur adulatorius;
cujus persuasio gratanter auditur, deceptio sponte
suscipitur; placent eis ejus venenata colloquia;
quæ, dum recipiuntur, despiciuntur monita saluta-
ria. Blandus hic in dolo serpens, blandimenta si-
tientes blande nimis alloquitur, blanditiis rationem,
mendaciis timorem compscicit; et tanquam iterum
audito: *Nequaquam moriemini* ⁴¹; et palliato sine
consilii, velut iterato, *eritis sicut dii* ⁴², hauriunt
virus perituri, propinanti virus futuri. Nescit enim
mentiri, qui patrem mortuum sepelire volenti, di-
cit: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* ⁴³.

CAP. XI. Dimitte, inquit, se invicem sepeliant
adulatores, et qui audiunt, cum ab indignis indigni
laudantur, et sontes sontium testimonio compro-
bantur, accipiunt et reddunt, et consequuntur, et
referunt; uno tempore et qui dederat recepit, et
qui receperat reddidit. Sese itaque sepelire mortuos
patres ac filios vanæ laudis amatores, item ipsa Ve-
ritas dicit. Quoniam sibi invicem facti sunt sepul-
cra, et patres filiis et filii patribus, culpa simili,
sed deformi, conformes, simili quoque pœna ple-
ctendi; graviore tamen qui, quos deberent corri-
pere, corrumpunt. Nam, si difficili dignos efficit
pœna filios non corripere corruptos; difficillima
coercendos instituit corruptos magis corrumpere.
Non corripuit filios suos Heli ⁴⁴; unde filii ab hosti-
bus interfecti sunt, capta arca Domini, mulier in
partu mortua, ipse ruptis cervicibus de sella retro
cecidit. Core, Dathan et Abiron multos corrupe-
runt ⁴⁵, et cum multis perierunt. Missus est ignis
de cælo, consumpsit alienum ignem offerentes.
Alios, ruptis terræ compagibus, absorbuere terra vi-
vientes. Quid erit igitur de his qui nullam in corripien-
dis operam fecere, quorum tota et omnis est inten-
tio hos a quibus occidunt occidere, a quibus hu-
mantur humare. His quippe quos audiunt, non im-
merito sepelire dicuntur auditores; quoniam dili-
genter audiendo eos in scelere fovent et faciunt
adulatores. Si enim aures averterent, vultum con-
traherent; male loquentes etiam tacendo docerent,
discerent non libenter dicere, quod didicerunt non
libenter audiri. Quod nimirum facit qui sibi dictum

³² Gen. 34. ³³ Gen. 25. ³⁴ Gen. 27. ³⁵ Gen. 34. ³⁶ Rom. 9. ³⁷ Gen. 39. ³⁸ Gen. 37. ³⁹ Phil. 5.
⁴⁰ Ezech. 1. ⁴¹ Gen. 3. ⁴² Ibid. ⁴³ Luc. 9. ⁴⁴ I Reg. 2. ⁴⁵ Num. 16.

recolit : *Sepi aures tuas s'jinis, et noli audire linguam nequam* ⁴¹.

CAP. XII. Sepelitur autem a mortuis, mortuorum mortuus auditor, cum peccatores adulando furoribus indignis falsisque laudibus peccantem deliniant, eumque extinctum quasi sub verborum aggere suorum abscondunt. Contra quos omni filio suo Sapientia consulens : *Fili mi, inquit, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis* ⁴². Illos vero qui Sapientiæ credere contemnunt, tanquam parvulos et stultos arguit ipsa, dicens : *Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea quæ noxia sunt cupitis* ⁴³? Recte etenim, licet senes et decrepiti sint, parvuli dicuntur, qui panem fastidientes adulatorum, adulatorum adhuc lacte nutriuntur. Quos bene Dominus tribus jam suscitatis mortuis ⁴⁴, in quarto quem mortuum audit et suscitare noluit, vix aut nunquam a peccatis suscitandos significavit. Quoniam qui labiis iniquis ac linguis dolosis libenter acquiescunt, vix aut nunquam a vitii resurgunt. Tales namque peccatorum oleo impinguatis capitibus suis ⁴⁵, consilium Sapientiæ contemnunt, et reprobatis sensibus in profundum malorum miseri trahuntur, vitiorumque tyrannidi captivi traduntur; ita ut carnalium voragine desideriorum absorpti, suæ rationis divinique timoris oblitii, insipientes dicere cogantur : *Non est Deus* ⁴⁶.

CAP. XIII. O quam terribile, quam profundum et inscrutabile Dei iudicium! Postquam prima flagitia iniquitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur, regnante peccato, sopitur vitio, ligat consuetudo. Indignum est quidem hominem sordere; dignissimum autem in sordibus existentem plus adhuc sordescere ⁴⁷. Nostri siquidem in oculis suis sapientes sæpe legerunt illud Sipientis : *Omni custodia custodi cor tuum* ⁴⁸. Quo igitur a corde recedunt? Cui se interim committunt? Recedentes a corde, recedunt a Deo, a se pariter, et a nobis. « Redite prævaricatores ad cor, » audito miles, non redeunt, magis magisque contemnunt. Sparsis enim mentibus foris, ad semetipsos redire difficile est. Quia prava itinera semel captos tanto delectabiliter tenent, quanto quod liberit licet. Disciplinæ namque muro injuriis non obviant, nulla retributionis pœna prospicitur quæ terreat; sed, clausis oculis cordium, præcipitantur animæ, et tanto securius mala perpetrant temporalia, quanto durius bona desperant æterna. Unde non audiunt, sed adhuc in regione dissimilitudinis morantur; ubi morando moriuntur, et mortui sepeliuntur; ubi porcos diu pavisse, uniusque non solum civium, imo tot regionis illius civibus, quot vaniloquis fautoribus, adhæsisse non erubescunt. Quos non revocat pudor, ratio non coeret, non emollit pietas, non terret auctoritas, justitia non flecit. Cogitur enim Israel captivus dominantibus

reddere tributa Chananæo; quem in manu forti et brachio extento subjugaverat, subjugatum sibi tributarium esse coegerat. Arma dat hosti turpiter victus; quem victor insignis nobiliter exarmaverat. Nec quod habitat peccatum, nolente quem habitat modo peccare, dicitur. Ubi carnalis vestigia puriginis animam sequi non pudet, simul cum caræ titillantem; uterque homo miserime trahit et trahitur. Inde per ignoratam carnis fortitudinem, superbia eum præcipitante, quo per agnitam ejus debilitudinem humilitas eum sublimaverat. Super quem os suum puteo urgente, nulloque super lectum doloris ejus opem ferente, jacet, languet, torpet, cæcus, claudus, aridus, nec meretur audire medicum qui dicat : *Surge, tolle grabbatum tuum et ambula* ⁴⁹.

CAP. XIV. Caveant igitur a fermento cenodoxorum, quod est adulatio; caveant vigilantius, quicumque vigilanter hucusque caverunt; quibus non placuit verba suggerere nefanda; quibus hujusmodi labe non adhæsit, quos hæc tabes non infecit. Caveant ne seducantur inanibus verbis ⁵⁰; sed resistant fortes in fide ⁵¹. Modicum enim hujus fermenti massam corrumpit omnium bonorum ⁵². Nemo audiat, nemo credat. Cui semel aures miserabiliter præbuisse est allici blanditiis; simul credidisse, duris astringi catenis. Ex quo enim vaniloquio creditur, credentem adulatio regendum suscipit; quem deinceps dominæ moribus obtemperare necesse est. De qua vix triumphat, de quo ipsa semel triumphavit. Leges enim obligant, omne vis injuriat, divinas obradit sanctiones, hominem sibi totum vindicat; quem in exterminium ducit erroris, oblitum quam cum Deo et ex Deo habeat dignitatem. Audiant pastores pastorem et episcopum animarum suarum, jubentem sanato, ne cui diceret. Audiant successores apostolorum, Petrum a Cornelio licet bene agentem, immoderate venerari recusantem, seque similem illi recognoscentem : *Surge, inquit, ne feceris; et ego ipse sum homo* ⁵³. Audiant angelum Dei angelo Joanni respondentem : *Vide ne feceris; conservus enim tuus suum et fratrum tuorum* ⁵⁴. Apostolus quoque, de meritis baptistarum jactantes, et dicentes : *Ego sum Pauli, ego Cephæ, ego Apollo* ⁵⁵, audire non potuit, sed velut obstupefactus, audito nomine Pauli, inquit, *nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis* ⁵⁶? Quid autem respondendum dicemus blauditoribus istis, qui bona nunquam intentione, sed subdola tentatione laudatum attendunt? Recolat sancti pontifices, quid tentatori sanctissimus respondit pontifex : *Vade, inquit, retro, Satana* ⁵⁷.

CAP. XV. Antiepiscopeis vero nostris quid in hujusmodi tentationibus pulchrum videatur, admendum miror. Nam, sive a se, sive ab aliis bona sua publicare placeat; postquam vas sanum et ser-

⁴¹ Eccl. 28. ⁴² Prov. 1. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Joan. 11. ⁴⁵ Psal. 140. ⁴⁶ Psal. 13. ⁴⁷ Apoc. 22. ⁴⁸ Prov. 4. ⁴⁹ Joan. 5. ⁵⁰ Ephes. 5. ⁵¹ 1 Petr. 5. ⁵² Galat. 5. ⁵³ Act. 10. ⁵⁴ Apoc. 19. ⁵⁵ 1 Cor. 1. ⁵⁶ Ibid. ⁵⁷ Math. 4.

vandis iloneum secretis conscientia vel fraugitur, A vel deposito quod servabat exinanitur, et latere nolens per aures optimi et auras inanes dispergitur; quanto crescere quærit, tanto in infamiam redacti fama deperit. Nequit enim non devorari famositas quæ fauces intrat et exit infamium. Et thesaurum, cujus tota et sola est celari permanentia, dum passim quisque ventorum conflictus annullat. Non a se vel ab alio laudari quærebat Apostolus qui, cum diceret: *Mihi pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die; adjecit, sed neque meipsum judico*⁸⁴. Non enim poterat de se vel ipse proferre sententiam, qui non ex toto credebat se vel ipsi conscientia suæ: *Qui autem me judicat, Dominus est*⁸⁵; Dominus qui falli non potest, quoniam ipse scit cogitationes hominum⁸⁶, quas cernunt oculi illius solus: *Auferite, inquit, malum cogitationum ab oculis meis*⁸⁷. Ipse videt non apparentes, audit ipse non loquentes; audit etiam ipse in corde cogitantis quod non audit ipse qui cogitat, cujus auri non cessat quies, non tacet silentium. *Quid cogitatis mala*, ait, *in cordibus vestris*⁸⁸? Ipse solus est qui judicat, qui cor intuetur⁸⁹; cui nec verbum pervolat, nec subterfugit cogitatio; qui novit decipientem, et eum qui decipitur; qui *abducit consiliario in stultum finem, et iudices in stuporem*⁹⁰; qui dignum commendatione Job, digne commendare potuit; ipse tamen Job sese commendare abhorruit, ne indignus digne fieret a se indigne commendatus. Quem dignissime commendavit, quando ait: *Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus, et timens Deum, et recedens a malo*⁹¹? Sanctus vero Job de se dicebat: *Si osculatus sum manum meam ore meo, quod est iniquitas maxima et negatio contra Deum altissimum*⁹²; quis mihi tribuat adiutorem? Manum suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit: *quod est iniquitas maxima, et negatio contra Deum altissimum*; quia auctoris sui gratiam negare convincerit, quisquis sibi tribuit quod operatur.

CAP. XVI. Manum suam nempe nec a se, nec ab alio juvabat laudari. Quod autem dixit manum suam se osculatam non fuisse; magis eum credo quod intelligebat, quam quod dicebat negasse. Manum namque suam aliquem osculari consuetudo D non est. Quod si casu fiat, et nihil intelligatur, nec laudo nec vitupero. Illius tamen ab alio vel manum, vel pedem osculari, vel capiti caput inclinari, vel secundum varias terrarum consuetudines alias venerationes majoribus exhiberi, pro variis utriusque partis intentionibus, et laudo et vitupero. Laudo multum, vitupero plurimum. Magna est hujus boni commendatio, sed major est hujus mali vituperatio. Laudabile quidem est ut potestatibus debitus a subditis honor exhibeatur. Nam omnis

*potestas a Domino Deo est; qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*⁹³; ita qui potestatem honorat, Dei ordinationem, imo ipsum Deum honorat. Credere namque debet, qui debitas hujusmodi venerationes exhibet, ut per eas quas inter se et Deum medias sive spirituales sive sæculares invenit potestates, quasi per ordinatos gradus ad altissimam omnium possit ascendere potestatem. Constat enim in exhibendo regibus cæterisque hujus ordinis potestatibus honore, Regem regum, et Dominum dominantium honorari; in episcopis suisque majoribus, eundem quem in regibus, pastorem et episcopum animarum nostrarum. Est autem in hoc admodum attendendum, ut qui debitos redditurus honores accedit, non sicut aut fraudulenter accedat. Cavendum quoque ne recipientes inanis gloriae dulcedo demulceat, nec tumor elationis extollat. Sic enim utrique utrorumque præda simul et prædones, rapina simul et raptores existerent, glutirent pariter et glutirentur, vorarent et vorarentur; ut quod in Deo et propter Deum agi præcipitur, contra Deum impudenter ageretur. Illud etiam laudabile dictum superius, a laudabili et ordinato divinitus usu, in execrabilem et inordinatum proueret abusum. Novi familiares dominorum inimicos, qui hujusmodi habent accessum ad similes sibi dominos, quos reddentes simul et recipientes crimen simile facit indignos. Novi qui dominos venerantur, ut ab eis præficiantur; ad dominos familiaris appropinquant, ut festinantius domini fiant. Osculantur manum, ut furentur animum; osculantur pedem, ut rapiant mentem; capita cæteris inferius humiliant facies et oculos subtiliant, ut quibus hæc faciunt, sibimetipsis ipsos furentur et rapiant. Novi enim quos supercælesti nesciente curia vulgo dicunt episcopos, qui visis his gestis arrident, applaudunt, tument et extolluntur; et hinc superbia eorum semper ascendente⁹⁴, ex hoc adipe accleris eorum iniquitate prodeunte, credentes se propter hæc obsequia deificari, *dii fortes terræ vehementer elevati sunt*⁹⁵. Qui si mitis et humilis corde magistri discipuli essent, magis exhibitis sibi reverentiis humiliari quam superbire didicissent. Omnis enim a Deo concessa majoritas minorem efficit habentem, si usurpatur, quam usurpare noluit summa omnium potestas; qui minoravit se paulominus ab angelis⁹⁶, in forma hominis exinanita servili hominem profanum in se potestatem habere non negavit, sed ei desuper esse datam asseruit: *Non haberes*, inquit, *potestatem nisi tibi datum esset desuper*⁹⁷.

CAP. XVII. Seclusis igitur hinc supradictis, qui jam venerunt in profundum vitiorum, et contemnant⁹⁸; discant cæteri majores, quibus curæ Deus est; discant a magno humili, a minori minimo, se

⁸⁴ I Cor. 4. ⁸⁵ Ibid. ⁸⁶ I Paralip. 28. ⁸⁷ Isa. 1. ⁸⁸ Matth. 9. ⁸⁹ I Reg. 16. ⁹⁰ Job 12. ⁹¹ Job 2.
⁹² Job 31. ⁹³ Rom. 13. ⁹⁴ Psal. 73. ⁹⁵ Psal. 46. ⁹⁶ Hebr. 2. ⁹⁷ Ibid. 2. ⁹⁸ Prov. 18.

minoribus comminorare, humilibus humiliare. Magnus enim ille Dominus, cujus magnitudinis non est finis ⁶⁶, ut hæreditas rehæreditaret potestates, factus hæres parvulus non distabat a servo cum esset Dominus omnium ⁶⁷; non distabat a servo se præferendo, qui forte a suo distabat servo se subjiciendo. *Erat*, inquit evangelista ⁶⁸, *subditus illis*. Quis quibus? Dominus servis, major minoribus, Deus hominibus; habebat enim humilitatem consummantem. Sunt qui habent sufficientem, sunt qui habent abundantem; habuit ipse consummantem. Sufficientem habet, qui majori subditur, et æquali non præfertur; abundantem, qui subditur æquali, et non præfertur minori. Ille vero consummantem habuit, qui præferebatur nulli, et subdebatur omni. Et qui sic humilis erat, sic humiles esse docebat. *Discite*, inquit, *a me, quia mitis sum et humilis corde* ⁶⁹. Discant igitur ab hoc humillimo rege et pontifice, reges et pontifices, humiles esse. Neque enim rex, neque pontifex, sed tyrannus est quælibet potestas humilitate non condita. Humilitatis expers hominem diffitetur, et a Deo degenerat. Humilis hominem profitetur, et Deo se confæderat.

CAP. XVIII. Humilitas est salutis præsidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum; quæ justos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostentat. Humilitas est lorica regis, cujus clypeus patientia est. Conservat enim humilitas interiora, ubi est vita hominis. Et si forte clypeus patientiæ jaculis diaboli perforetur; evadit in quem jacitur, si lorica humilitatis opponatur. Quæ non modo sana custodit, sed infirma consolidat, collisa restituit. Diruta enim et male scissa restaurare consuevit et resarcire; reddens ad plenum sanansque quod tollit et vulnerat impatientia. Regi Ninivitarum Deus irascitur ⁶⁶, sed ipse illico se regem esse obliviscitur. Purpuram projicit, diadema deponit, cæteris factus devotior, qui cæteris erat potentior. Hostes fuerat solitius armis bellicis triumphare, Deum vincere didicit armis justitiæ. Illos virtute, illum humilitate. Rex humilis David, humiliter dicit: *Peccavi*, et audit, *Transtulit Dominus peccatum tuum* ⁶⁶. Magdalena humiliter obsequitur, et Deus respondet: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum* ⁶⁷. Flet humiliter princeps apostolorum Petrus, qui magistrum negaverat, et misericorditer a magistro respicitur ⁶⁷. Latro se humiliter accusat, et ei promittitur: *Hodie mecum eris in paradiso* ⁶⁸.

CAP. XIX. Quid mali humilitas non aufert? Quid boni non confert? Humilitas humilibus regnum offert, quod aufert superbia superbis. David humilem Deus elegit, superbum Saulem stravit. Probat, quem populus non agnoverat; spernitur, qui super populum regnaverat. Hic, de post fetan'es ad regnum; ille a regno destinatur ad supplicium.

A David ante regnum humilis, humilis exstitit in regno. Rex erat potentissimus, et universi vocabant eum regem et dominum. Ipse vocavit se, pulverem, pulicem, cinerem et canem mortuum. Terminos populorum sibi subdiderat, sed cui ascribebat? cui attribuebat? Nihil sibi, totum Deo. *In Deo*, inquit, *speravi, qui subdidit populum meum sub me* ⁶⁹. Et ne propter subditum a Deo sibi populum superbire videretur, consequenter subdidit: *Domine, quid est homo, quia innotuisti ei? Homo vanitati similis factus est; dies ejus sicut umbra prætereunt* ⁷⁰. Considerent reges hæc verba regia, humilia, nobilia: Quæ quanto humiliter prolata sunt, tanto insignius nobilitat ea humilitas. Considerent reges verba regis; considerent pontifices his similia verba pontificis; qui, cum plus se cæteris laborasse dixisset, ne virtuti suæ videretur tribuisse quod fecerat, continuo subjunxit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum* ⁷¹. Sed quid est quod dicit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum?* Quomodo non egit ipse, sed gratia Dei cum ipso? Aut quomodo egit gratia Dei cum ipso, si ipse non egit? Idem est ac si ipse diceret: *Non autem ego, sed ego*. Quoniam enim sola Dei gratia præventus est, dicit: *Non ego*. Quoniam vero cooperando Dei gratiam subsecutus est, dicere potuit et ego. Dixerat autem rex ille: *Homo vanitati similis factus est* ⁷². Dicit pontifex iste: *Omnis creatura vanitati subjecta est* ⁷³; et idem: *Omnis creatura ingemiscit et parturit adhuc* ⁷⁴. Et ne pontificalis hunc dignitas vanitatis hujus expertem servare viderentur, addit, et non solum illa, sed et nos ipsi, primitias spiritus habentes, intra nos gemimus. Hinc auxius et ingemiscens, et ab hac vanitate quærens liberationem, a gemitu prorumpit in clamorem: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus* ⁷⁵. Quo uno, quo unico volente ac valente liberare experio, securus de reposita justitiæ corona, sibimet respondet: *Gratia Dei per Jesum Christum Dominum meum* ⁷⁶. Hos ergo duos regum pontificumque patronos, reges imitentur atque pontifices. Regem reges, ut quanto latiora sibi regna subduntur, quanto de die in diem amplificantur, quanto plus eis honoris impenditur; humiliores efficiantur, et gratias agant datori. Datori, dico non dictori. Datori qui dedit, ut inde plus humilient; non dictori qui dicit, ut inde plus jactitent. Quod namque crescentibus donis non tam gaudendum quam de ratione donorum metuendum est. Ita, cum prædicto rege reges gaudere debent ut metuant. Qui facit unde reges gaudeant, facit unde reges contremiscant. Ipse namque est per quem reges regnant ⁷⁷. Ipse, qui dat salutem regibus ⁷⁸. Ipse, qui subdit eis populos; est idem ipse qui aufert spiritum principum; terribilis apud omnes reges terræ ⁷⁹. Ipse est qui

⁶⁶ Psal. 144. ⁶⁷ Galat. 4. ⁶⁸ Luc. 2. ⁶⁹ Matth. 11. ⁷⁰ Jon. 3. ⁷¹ II Reg. 12. ⁷² Luc. 22. ⁷³ Matth. 26. ⁷⁴ Luc. 23. ⁷⁵ Psal. 143. ⁷⁶ Ibid. ⁷⁷ I Cor. 15. ⁷⁸ Psal. 143. ⁷⁹ Rom. 8. ⁸⁰ Ibid. ⁸¹ Rom. 7. ⁸² Ibid. ⁸³ Prov. 8. ⁸⁴ Psal. 143. ⁸⁵ Psal. 75.

facit ut *potentes potenter tormenta* patiantur ⁸⁰. A Unde operæ pretium est ut, cum reges sibi regnum subjugant, cum de hostibus triumphant, seipsos ipsi sentiant esse homines, qui ab hominibus sentiuntur reges. Sese cum fidelissimo centurione reminiscantur homines sub potestate constitutos, qui sub se milites habent ⁸¹; et, cum rege sanctissimo sapere, imo semper dicant: *Quid retribuemus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis* ⁸²?

CAP. XX. Illum quoque, qui se abortivum et minimum apostolorum dicebat, pontificem, pontifices imitentur. Ut cum jam dictas venerationes recipiunt, cum in foro salutationes audiunt, cum ab hominibus Rabbi vocantur, cum primi recubitus eis in cœnis parantur; non super his gaudeant, non extollantur, non propter hoc dilatent phylacteria sua, neque magnificent fimbrias⁸³; sed hæc audiendo, videndo, recipiendo, magis ac magis timeant, tremant et formident. Et omnia hæc dolorem, non delicias; non opes, sed inopias sibi connumerent. In his omnibus onera, non honores considerent. Quid enim justo perniciosius, quam quod justus videri desideret; quod ad salutationes in foro hilarescat et exsultet; quod adulationis favore demulceatur? In talibus hominem homo diffitens, æqualem se superis metitur et mentitur. Metitur se superis æqualem, qui paucorum quæ vix ministrat bonorum æstimat se factorem; et inde laudem quærens, omnium bonorum auctorem, cujus gratia prædicandis sibi titulos cumulavit, obliviscitur: quod suum est elationis. Postquam enim fidelis anima de abyso vitiorum emergens, ad salutare virtutum culmen ascendit, velut ex insidiis prosilit et occurrit elatio; totum domus Domini ædificium concussum ad ruinam supprimit, quod jam surrexerat ad consummationem. Sed inanes hujusmodi venerationes, imo venationes, duo prætaxati rex et pontifex non appetebant: qui nec de bonis gloriam usurpare volebant. Re-colo dicta sanctissimi regis, et audio regem humilem altissimo regi dicentem: *Non nobis, Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam* ⁸⁴. Revolve scripta sancti pontificis, et scriptum invenio: *Gratia Dei sum id quod sum* ⁸⁵.

CAP. XXI. Ad pontifices qui sunt, habebam modo sermonem. Sed currit sermo velociter a cæteris ad cæteros. Unde gloria, gloria hæc est, dicant dicti pontifices. Si enim sunt quales a domesticis suis hostibus prædicantur, quid sibi de gloria in se, non in Domino? Quid commendabile in se sentiunt a se? quid habent quod non acceperunt? quid gloriantur quasi non acceperint ⁸⁶? quare non timent illud audire: *Gloriam ab invicem quæritis, et gloriam quæ a solo Deo est non vultis* ⁸⁷? Vel magis illud: *Recepistis mercedem vestram* ⁸⁸. Vel, dum apud vendentes oleum tandiu commorantur, sponsi cor obserari non formidant ⁸⁹. Credo non confi-

dunt de conscientia sua, cui nil boni committunt, quam bonis evacuunt omnibus, cujus thesaurum piratis ac publicis exponunt prædonibus. Non curarent quidem clarere præconio, si conscientia suæ propriæ contenti essent testimonio; quo contentus erat qui dicebat: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostra* ⁹⁰. Nullum vero bonum in hujusmodi conscientia restat. Ubi, si aliquid forte conceperant; violenter parturientes, aborsum cogunt parere animæ, quas ligantes in peccatis adulantium linguæ, quod justus scintillare cœperat, extinguunt et incinerant.

CAP. XXII. Si vero bona in se non sentiant, quæ de se prædicari audiunt, quare linguis miseris inferiores ipsi miseris præbent aures? Heu, heu, dum male gloriantur et præsumunt quod non sunt, in confusione consternuntur, et amittunt quod sunt. O cæca hominum providentia! o stolidi prudentia! Magna cavent a furibus sollicitudine, ne suam unam furentur ovem; majori, ne bovem; minima vel nulla, ne mentem. Sollicite ab his cavent qui furantur res hominum, non ab his qui furantur rerum dominos, homines. Censum custodiunt; sensum vero custodire negligunt. In censu sunt avari, in sensu prodigi, in neutro largi. Res suas a furibus custodiunt, semetipsos furibus exponunt. Quanto aurum aure pretiosius! custoditur a furibus aurum, exponitur furibus auris. Quid in homine pretiosius mente? Quid in homine vilius mendacio? Mendacium auditur, et mendacio mens enitur. O si res dici possint, rerum disparium commercium! Ubi tam carum, tam vile comparatum est; ubi quod in mundo pretiosius est, quod inter res optima res est, eo quod in mundo abjectius est, quod res non est, imo quod nihil est, tam imprudenter emptum est. Quid est mens? Quid est mendacium? Mens est sanctum quoddam, quiddam purissimum; mendacium est quoddam seu quiddam spurcissimum. Mens aliquid magnum est; mendacium magnum nihil est. Omni peccato, mendacium magis nihil est. O infelices hujusmodi mercatores, qui seipsos vendunt, et suimetipsorum pretium ipsum nihil accipiunt! Legunt, sed negligunt, vanos esse filios *hominum in stateris, ut decipiant de vanitate in idipsum* ⁹¹. Legunt, sed non intelligunt, sic beatificantes a se beatificatos in errorem mittere. *Erunt, inquit, qui beatificant seducentes, et qui beatificantur præcipitati* ⁹². Quæ si recte intelligerent, non illos eligerent, sed fugarent et fugerent. Ad quos procul a se fugandos, armat regem et prophetam suum, Rex regum et prophetarum; primum ab ipso quærens quæ arma contra hujusmodi valent: *Quid, inquit, detur, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam* ⁹³? Mox ipsum instruit et munit: *Sagittæ, inquit, potentis acutæ, cum carbonibus suis desolatoriis* ⁹⁴. Dat sagittas, apponit carbones. Sa-

⁸⁰ Sap. 6. ⁸¹ Luc. 7. ⁸² Psal. 115. ⁸³ Matth. 23. ⁸⁴ Psal. 113. ⁸⁵ I Cor. 15. ⁸⁶ I Cor. 4. ⁸⁷ Joan. 5. ⁸⁸ Matth. 5. ⁸⁹ Matth. 25. ⁹⁰ Il Cor. 1. ⁹¹ Psal. 61. ⁹² Isa. 9. ⁹³ Psal. 119. ⁹⁴ Ibid.

gittas ad defendendum et fugandum; carbones ad A
consolandum. Sagittæ namque potentis, verba sunt
Salvatoris, quæ faciunt vulnus non livoris, sed amo-
ris; quæ linguas adulantium superant; si addantur
carbones desolatorii, exempla scilicet sanctorum de
iniquitate conversorum. Qui recte carbones dicun-
tur, quia de mortuis reviviscunt, et adhibiti aliis
alios incendunt; et desolatorii, quia spiritum
consolando, carnales desolantur affectiones. Post-
modum divinatorum eloquiorum sagittis, atque
sanctorum paradigmatis propheta munitus, læ-
tus exstitit qui lugebat, fretus qui pavebat. Pa-
vebat enim Omnipotentis de secretis, quod non
pavent apocriarij Belial⁹⁹. Cavebat, quos ipsi non
cavent qui vehementi gaudent lætitia, cum eos in-
veniunt sibi sepulcrum.

CAP. XXIII. Induratum est cor Pharaonis, sed
hi magis indurati sunt Pharaone. Pharao quomodo
sustinuerat septem præcedentes plagas, sed succe-
dentem octavam locustarum sustinere non potuit.
*Ventus, inquit, urens levavit locustas et operuerunt
universam faciem terræ et comederunt omnem her-
bam, et quidquid pomorum fuit in arboribus*⁹⁹.
Quibus excitatus Pharao, non ultra sedit, sed fes-
tinus surrexit et clamavit ad Moysen et Aaron.
Quid autem intellexit per locustas, quæ duce[m] non
habent, nisi adulatores, qui nec hominem venen-
tur, nec Deum timent? Quid? accedentibus de-

voratur herba; quia quorum sunt fautores, verbis
annihilant verba; et arborum poma devorant,
cum eorum etiam opera qui fortissimi videntur,
enervant. His subito visis, excitatus illico Pharao;
non ultra sedet, sed surgit festinus. Terruit Pha-
raonem terribile quod videbatur, non istos terret
terribilius quod intelligebatur. Terruit illum figura
pestis futuræ, non istos pestis complens promissa
futuræ. Timuit ille ventum de longe minantem;
non timent isti grandinantem, non timent necantem
novellas fruges mentium, non timent fulminum
ictus ferientium. Timuit ille sagittam adhuc in
pharetra latentem, quam non timent isti de arcu
prosilientem. Non sedit, inquit, ultra, sed surrexit
Pharao festinus, et clamavit ad Moysen et Aaron:
B *Peccavi in Dominum Deum vestrum et in vos*⁹⁹. No-
stri vero Pharaones quando dicunt, Peccavimus?
Quorum universa negotia antequam fiant jam sæpe
dictæ tam honestæ, tam idoneæ personæ præma-
sticatione subdola fabricant. Quando dicunt, pec-
cavimus; qui majores ecclesias clavis Parmenoni-
bus suis regendas commiserunt; quibus etiam ipsi
seipso gloriosos fecere Thrasones. Tales namque
quanto alter altero fraudulentior, quanto a præ-
latis creditur facinorosior; in majoribus ecclesiis
loca concedunt altiora; et minor habetur in sede,
qui minor auditur in scelere.

EXPLICIT PARS TERTIA.

INCIPIUNT CAPITULA QUARTÆ ET ULTIMÆ PARTIS.

CAPITULUM 1. Quod eos per triduum ab archidia- C
conis audiri, nec obest nec prodest.

2. Non recedere vacuos ordinibus, qui non acce-
dant vacuis manibus.

3. Secure accedere, qui sic accedunt.

4. Qui pro tali respondeant ad altare, et quid sibi
injungatur.

5. Eadem lege Ecclesiam sibi committi qua fue-
rat ordinatus.

6. In sola iniquitate æquos esse, qui in cæteris
omnibus sunt iniqui.

7. Quæ sunt decreta Simonis.

8. Ipsos procul audire et odorari qui habeant.

9. Hucusque, quales sunt et quales habent, di-
xisse; non quales abjiciunt.

10. Nihil in his eos intelligere, nisi populum
filiorum Israel opprimere.

11. Adhuc protenditur clamor Ecclesiæ, pro
rege et pro filiis.

12. Regem regum bis intrasse templum, non sine
causa.

13. Nec sine causa festinanter eum eiecisse ven-
dentes et ementes.

14. Regem non debere sustinere tantum Eccle-
siæ damnum.

15. Quid sit velle scriptoris super his; et, de
sola charitate scripsisse, et plus debuisse dixisse.

16. Alia ratio, quod non odio scripsit, nec esse
comburendum, nec nimis prolixum opus.

PARS QUARTA.

CAP. I. In minoribus ecclesiis quales intromit- D
tuntur, non sine pudore dicere queo. Quærun-
tur, ut dignum est, qui digni sunt; sed unum est quod
dignos efficit, dignitas habendi. Soli habentes apud
dictos episcopos ordinibus digni judicantur et ec-

clesiis. Solet ante celebrationem ordinum, ut qui
digni sunt ordinandi pateat, periculum in litteris
feri; et a quarta feria canonice statuta præcedere
disquisitio. Modo multo dignius videmus fieri; cum
per totum annum qui digni sunt audiri non cessent

⁹⁹ Il Reg. 32. ⁹⁹ Exod. 10. ⁹⁹ Ibid.

auditores indefessi. Sed ad hos audiendos, non libri sed libræ revolvuntur. Non quæritur quantum legerunt, sed quantum collegerunt; non quantum didicerunt, sed quantum dederunt. Non quæritur quid sciant, sed quid habeant; non quid habeant in anima, sed quid in arca; non quid in animo, sed quid in horreo. Quoniam apud hujusmodi auditores facilius impetrant apothecæ quam bibliothecæ; suffragia et dona cellarii quam bona sacrarii. Non curatur utrum accedant honesti, sed quam onusti. Sese tanque offerunt honores onustis, pretiositas tamen prius exon ratis oneribus, ne honorum ponderositas alia eos sarcina gravatos inveniat, et duplici pondere pressos in præceps ire compellat. De parentibus et parentela non curatur, si habeant. Quoniam omnes pariter habentes, facit pariter habere nobiles, et neminem suorum vivere degenerem. Murmurant sæpe contra ordinandos aulici decuriones; sed omnis in fine murmuratio cessat. Omnia denique sunt pacificata, omnia reformata, a planta pedis usque ad verticem, tota curia sedata: sancti Patres maris, Patrum nepotes libris, consiliarii solidis, ostiarii donariis. Nec propter hoc restant anseres et altilia, carnes, pisces et diversi generis volatilia, ut utrique ventris et bursæ satisfiat famelicæ voracitati.

CAP. II. Si vero sic auditi a Patribus, imo ab antipatribus per totum annum, rursus ab archidiaconibus audiantur per præcedens triduum; nec officit, nec proficit. Admirantibus enim ipsis qui audiunt archidiaconis, quos liber improbat, approbantur, et quos approbat improbantur. Si super his dubii præsumant quærere, quare; audiunt sibi responsum: « Non est vestrum nosse tempora, quæ Patres posuerunt in sua potestate. » Nisi tantum archidiaconi simul et nepotes sint; nisi sint de felicibus illis, quos inter purpureos curialium choros sanguis vel adulatio Nazareos efficit; quibus datum est nosse mysteria regni hujus mundi. Cæteris enim omnia fiunt in parabolis.

CAP. III. Per totum igitur annum auditi, a perfecte probatis perfectissime probati; secundum Quatuor Temporum varietates, quater in anno confidenter accedunt ad pontifices ordinandi. Qui si de rebus unicuique tempori congruis copiose Patres honorent; venientibus Patres assurgunt, congratulantur accedentibus. Hoc modo filios amplectuntur simul et osculantur. Clausus illos recipit liber, in quo his nihil difficile scriptum est. Et propter quadripartiti temporis obsequium probantur totum legisse, ac memoriter tenuisse quadrvivium. Quoniam vero de tribus inferioribus elementis sunt quæcunque convenientia pontificibus offerunt munera; propter triplicem hujusmodi varietatem, trivium perfecte didicisse reperuntur. De bonis siquidem superioris clementi non curant antistes isti. Bonum enim cæleste venter non devorat, bursa non includit, arca non incarcerat. Ipsum

A quoque bonum delignatur et ab orret; quieti, deliciis et sopori vacantes; quod vix a sobriis acquiritur cum labore. Laborem vero negat dominis delicata Domini natura; quibus etiam morbus est incurabilis ipse timor infirmandi. Non enim, inquit, bonum, quod nulli sanum est; nec sanum est, quod pectori nocet aut capiti. His vero nimium officit invisibilium nimia meditatio bonorum. Pectus enim siccatur, mentem lacerat, cerebrum infatuat, totum hominem attenuat contemplatio jugis. Et nisi in prima febris hujus accessione succurratur a physicis, facile phthisis incurritur. Vel, si pinguis est persona quæ phthisin evasisse videatur, non minus ei cavendum est ab orationibus et vigiliis. Nam ex his nimia contracta sitis, ex quo superfluis et immoderatis potibus restingui non potest, turgidam, inflantem, sitientem generat hydropisim. Ex his inferunt, non est bonum contemplari cum labore; ubi consueta sine labore gratam dat actio quietem. Appetamus ergo bona quæ nutriunt, non quæ nutrita destruunt. His auditis, secure veniunt qui ordinandi sunt. Quos antequam ordinentur, præterita de futuris in tantum certificent, ut a cæteris qui rem noverunt etiam ante ordines appellentur ordinati; et pro variis trium aut quatuor prædictorum servitiis, a cæteris dicantur terque quaterque beati. Qui in supradictis auditi, si velint in aliis adhuc audiri, ut luculenta magis eorum sapientia pateat, se doctos indicent vendenda emere et empta revendere, lucrumque quolibet modo multiplicatum Domino suo reportent. Quo facto, propter geminam negotiandi scientiam, in utroque Testamento non modo docti, sed doctores inveniuntur. A Domino suo plene laudantur; a curia tota beantur; cæteri a cæteris judicantur: « Hi sunt, inquit, qui proferunt de thesauris suis nova et vetera. » De cæteris quæ ante ordines quæri solent; de moribus scilicet et vita ordinandorum; utrum etiam legitime nati sint: nihil ultra quærendum prudentissima consulit dispensatio. Non est enim quærendum de matrimonio, ubi tanta pollet scientiæ perfectio. De moribus et vita non quæritur, quæ sapientiæ conformari non ambigitur. Si enim vitæ vel morum hos perversio detur, parat aut hebes aut nulla eorum penitus esset sapientia.

CAP. IV. Post hæc nihil restat, nisi ecclesiam intrare. Ubi multa quærentur, sed adsunt qui respondeant. Pontifice quærente, de sic accedente, utrum velit ordinari; respondens subjungit pecunia: *Volo*. Quærente, utrum sit dignus; respondens subnectit argentum: *Dignus*. Quærente utrum sit justus; respondens submurmurat aurum: *Justissimus*. His auditis, Pater lacrymans filio dat osculum, et benedicit ei, dicens: *Det tibi Deus de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini et olei, et serviant tibi populi. De rore cæli* ⁹⁶, prætermittitur; quia venter eorum rorem cæli non quærit. Deinde, licet per se

doctus sit, auctoritate tamen pontificali, de lege et A prophæis quædam ei memoriter tenenda commemorat, dicens : *Fili, memento nostri in beneplacito tuo, et visita nos*⁹⁷. Item : *Veni, festina et noli tardare. Et illud de cantico amoris : Revertere, revertere, ut intueamur te*⁹⁸. Tandem inter cætera, quæ tenaciori desiderat commendari memoriæ, illud legis postremum insillat auribus : *Non appareas in conspectu Domini tui vacuus*⁹⁹. Denique Filius sanctissimus a Patre sanctissimo sanctissime recedit exsecutus.

CAP. V. Semel itaque ministerii sui referenda irreverenter peracta celebratione, aliquem forte vidit in consilio simplicem sive decrepitem, de cuius ab ecclesia sua supplantatione, una hujus cura est et parentum. Quo concepto scelere, festinanter cum amicis redit ad pontificem ; ut quo simul sunt imprægnati, venenosum germen in gremium pastoris simul infundant. Quibus penitus exspoliatis rebus pariter et sensibus ; sub quo fuerat ordinatus, sub eodem canone sacerdos regreditur ecclesiasticus. Hæc enim ab his episcopis in tanto tenore Regula custoditur, ut si vectigalia Simonizæ non exigendo semel se designasse recordentur, irremissibilis quam in Spiritum sanctum credant se peccasse. Qui nisi de die in diem solito dolosius et inhonestius agendo proficiant unum, in omnibus ab eis detestabile timetur virtutis crimen incurrere. Unde si contra Simonizæ majestatem eos aliquando facere cogat penuria et paucitas emptorum, longe lateque diffusi sunt præcones, qui die noctuque clamare non cessant : *Messis quidem multa, operarii vero pauci*⁹⁹. Omnes sitientes venite, et qui habetis argentum, properate, emite. Venite, inquit, secure ; quoniam omni habenti dabitur, et non habenti auferetur¹⁰⁰. Compelluntur igitur de longinquo venire qui habent ; procul ejectis et exterminatis, qui non habent, indigenis.

CAP. VI. Et ut quantum quanto juste respondeat, de longe venientia trutinantes munera stateræ secretioribus parata sunt in cameris ; ut qui plus auri, plus Dei, qui plus pecuniæ largitur, plus sibi gratiæ sine fraude rependatur. Facit enim in hujusmodi fraus ipsa, ut tota sine fraude res agatur ; cum totum fraudulenter agendo, solo tramite fraudis recte inceditur, et in nullo penitus a fraude devietur. Unde viatores hujus itineris in hunc solum timent errorem incidere deviationis, ut quoties negotia doli et vim falsitatis exsequuntur, alicujus seductione virtutis decepti, a dolo ad verum, a devio ad rectum divertant ; quos a via sua nunquam deviare, est nunquam ad viam reverti. A via nempe sua nimium deviant, si qui fiducialiter aurum suum justis pontificum commiseri stateris, talionem non recipient, juxta pretium et valentiam ponderati æris. Unde provide circumspiciuntur, et. circumspicte provident, ut nihil fraudis in fraudis negotio com-

mutatio patiatur ; sed totum utriusque partis commercium soli utrinque pariter assentiat æquitati. In quo facto miro modo cernitur, ut qui in omnibus iniqui sunt, in sola iniquitate reperiantur æquissimi. Huic vero nequissimæ æquitati tantam eos operam dare credimus, ut sui Simonis magistri in omnibus et per omnia obediant mandatis. Legunt enim in decretis avari Simonis, quod multa danti carnalia, multa danda sunt spiritualia.

CAP. VII. Qui dederit, inquit, Simoni multas auri vel argenti marcas, multas et magni nominis habere meretur ecclesias. Qui lapides pretiosos, pretiosus habendus est super populos. Qui multas solidorum libras, solidæ huic ecclesiæ librabuntur. Qui multas equas, æquabile non æquale munus accipit. Qui multas vaccas, non vacabit, sed multas possidebit animas. Qui multas oves, ovabit multarum factus spiritualium pastor ovium. Hæc et similia decreta a dictis pontificibus tanta caventur violari cautela, quod levius ducerent se molæ ligatos asinariæ in profundum maris demergi¹⁰⁰, quam de his et similibus eorum magistri Simonis assertionibus iota unum perire aut apicem. Sed quot et quantas, in hujusmodi jocis, lituras in litteris lacrymæ meæ fecere, ipsa quam meis scripsi fere deleta pagina manibus testatur. Scio, quod nec latet me, quod hæc et cætera in hunc modum scripta, more meo jocando scripsisse videbor. Nam juxta dictum Apostoli tempus videns ego *ridendi tempus et flendi*¹⁰⁰ ; obsecrandi, increpandi, opportune importune instandi¹ ; sæpe, post duras increpationes, leves pariter et lugubres in multis voluminis hujus locis exhortationes interseruisse me recordor. Oportuit etiam me ludentis habere verba, qui desilentis et ridentis Ecclesiæ locum in enarrata quantum potui serie supplevi, servaturus idem iis enarranda. Luget enim hic incessanter cum filiis suis prætaxatis qui pontifices a simplicibus appellantur, exsul et anxia, illa quæ sursum est Jerusalem libera, mater nostra ; quæ sub quibus luget, eosdem, vilibus hic sanctius occupatos, desuper, ubi grassanti stultitiæ non est fas aspirare, non minus irridet. Irridendos enim censet supercælestis curia, quos diu incurvavit idolis avaritia ; quos diu coegit antea sua ludere sculptilia ; quorum neomenias odit ; et nullam in eis de propitiando reatu spem habens, quibus ipsa propitiatio sua vertitur in reatum. Hinc quoque dictis indigne Patribus, digne a filiis qui essent, si Patres haberent, illuditur. Hinc et ego memetipsum recolo sæpe luctum ludis intercidisse necessariis. Noveram enim non inutilem esse doctrinam, in qua ludo luctus et luctu ludus interciditur. Nam, dum vicibus alternis se invicem hæc duo tuentur, nec in luctu luctus aliquam sinit aperiri rimulam, qua mendax hypocrisis irreat ; nec in ludo quem luctus coercet dissolutæ fas lætitiæ conceditur, et veritatem excludat ; nec dissolutam ego, nec ineptam jocosis

⁹⁷ Psal. 105. ⁹⁸ Cant. 6. ⁹⁹ Exod. 2. ⁹⁹ Matth. 9. ⁹⁹ Matth. 13. ¹⁰⁰ Matth. 18. ¹⁰⁰ Eccl. 3. ¹ II Tim. 4.

eyllabis suspicor inesse lætitiã, ubi salva salvatur A majestas et reverentia veritatis. Quæ autem et quam speciosa, per totum hoc opus, ubicunque joculari jussu, sub joco lateat veritas, enucleandum ingeniosis relinquo. Et ut veritatem mecum intelligant, intellectamque discutiant, pigris ut excitentur, studiosis ut exerceantur, jugem operam indico. His enim supersedere compellor, transiturus ad ea quæ faciunt dicti pontifices juxta tenorem prædictorum magistri sui mandatorum. Quorum aut in nullo aut in modico transgressores existunt.

CAP. VIII. Aures habent pontifices et nares odorandi, de longe sentiunt, quorum sunt plena promptuaria, oves fetosæ, boves crassæ¹. Quorum, etsi multos in domibus inveniunt filios filiasve compositos templo similes ornato, non subsannant, B non abhorrent; sed benedicunt populum cui hæc sunt; nos judicant solos servire dignos altario. Antquam tamen judicent securi de pretio. Nemini enim datur intrandi licentia, donec pontifici toto reddito peculio, inania silent animalium stabula. Multa enim variaque supellectile vacuæ ramanent ædes dominorum. Non ut prius eructant ex hoc in illud promptuaria. Intercedunt enim pro dominis apud pontifices hæc omnia. Quibus perpetua supplicantibus intercessione, nulla retrorsum patent vestigia. Horum autem domini, non a mercede fraudantur optata; quos, his digne receptis, digne recipit Ecclesia. Hos sancti aiunt antipatres in domo Dei digne celebrare, digne clareque cantare; qui C mihi magis mugire videntur. Quanquam enim dulcis vocem cantilenæ hominis ore modulentur exterius; animalis introrsus ore freudentes, omni tauro dementiùs homines mugiunt animales.

CAP. IX. Ecce, quales existentes, quales habent. Sed, unde plus dolendum est, quales obijciunt, quos et a quibus volunt nec videre nec videri. Neminem opinor latere prudentem, quod sicut omnino sibi similes supradictos eligunt, sic illis et sibi dissimiles dissimiliter negligunt. In illis non placent eis nisi mala; in istis non placent eis, imo displicent, nisi bona. Placet illis in illis rudis imperitia, stulta simplicitas, hebes ignorantia, obstinata difficultas, curæ inutiles, illicitæ cupiditates, sacrilegi mores seu errores, timor vanus, amor noxius, pudenda gaudia, D fides perdita, spes relicta, charitas neglecta, intelligentia abjecta, voluntas captiva. Quos simul omnes princeps hujus mundi fecit, regnum suum; fortis armatus, atrium suum; pater tenebrarum, tenebrosam habitaculum suum. Si forte sint aliqui, in quibus videant bona malis positos opposita; quorum dies sobrii, noctes pudicæ, vigiliæ sanctæ, sopor castus, actus probi, conversatio honesta, vita ex omni parte sibi consentiens; vita in se pretiosa, in cæteris fructuosa; quorum depellit languorem, torporem, errorem, infirmitatem animi juvando; negligentiam, exhortando; ignorantiam, erudiendo; si tales, inquam, inveniunt paucos; quantum possunt

pauciores faciunt et annullant, honestos reprobant, probos dehonestant, simplices fugant, prudentes fugiunt, mansuetos exasperant, humiles persequuntur. Si crimen quæritur, quod tanta infestatione fontes in insontibus ulciscantur? verum in eis tamen detestabiliter reperitur honesta conversatio. Nec mirum; quoniam a primo heri usque hodie, innocentia ipsam quam patitur instigat invidiam, et æmulos in se sancta inclat vita. Auditis aliorum morbis, in se tabescunt; audita cæterorum bona conversatione, febricitant; aliorum sapientia est illis altera paralysis; et quæ apud alios juvat, apud istos habenti scientia, non solum apud eos habenti habita, sed non habentibus officit audita. Nam propter sapientes, quos habent odio, displicet eis in cæteris falsum nomen sapientis et opinio. Si quis liberius et expeditius vacet orationi, manum a sæcularibus retrahat, mentem revocet; nimis simplex ab his judicatur, et idiota. Si quis libris invigilet, lectioni det operam, sapientes audiat: hunc dicunt inertem et ineptum, cordis pusillanimitate cæteris postpositis ineptias et otia sectari. Disceptantes et conquiritantes invicem, ut veritas in dubiis eleuceat; verbosos aiunt, et garrulos, et totam eorum ratiocinationem ascribunt phrenesi vel melancholiæ, qui se potius plangere debeant peccatorum morbo languentes, et phrenesi criminum laborantes. Mandatorum cultores, vitiorum ultores dicunt dæmoniacos, et ab eis cavendum prædicant per plateas.

CAP. X. Quid autem in his sentire debemus, nisi, Joseph ignorato, filios Israel opprimere, ne forte multiplicentur? Nonne proponunt eis magistros operum, qui duris eos luti et lateris operibus affligunt, cum cenodoxiis suis, mendaciis et parasitis subdunt conculcandos. Hi sunt coadjutores eorum, qui prudentiores filiis lucis in generatione sua, suam et dominorum rapacem ingluviem assiduis non cessent urgere capturis. Insidiantur ut rapiant, rapiunt ut devorent, et qui rapuerunt, validiori fame cruciantur. Opes et illis et dominis suis exuberant, sed egestate torquentur. Quorum bursas paupertas evacuat, fames exinanivit horrea, sitis exhaurit apothecas. Liber ab his non legitur, nisi liber extortionis, quem millies in die revolvunt. Quibus circumquaque deprædantibus, ditatur, et diademate incedit ornatus Pharaos, Israel autem oneratus cophino, onere pressus, honore privatus, labore fatigatus, afflictus miseriis, laceratus injuriis gemit, luxet, pulsat cælum clamoribus, pedes Patris orphanorum lacrymis madefacit, clamat etiam, gemit et suspirat, ad protectorem suum regem Angliæ, ducem Aquitaniam; ut illi videre placeat afflictionem Ecclesiæ suæ, duriter ab Ægyptiis oppressæ. Clamat etiam pro se, clamat pro filiis, imo clamant Ecclesiæ multæ; cui fraus imperat, dolus principatur. Clamat Ecclesia pro filiis, quibus ubera pueris, panem coacta negat adultis. Stupet mater, quos odit, in gremio se fovere privignos;

¹ Psal. 143.

sed magis stupet, filiis se novercari dilectis, alienis A
servire pro suis, hostibus pro amicis, pro patribus
parricidis, pro sponis adulteris, pro Simone Petro
Simoni Mago, pro Deo mammonæ et dæmoni.
Dolet ut videt sponsa, naribus polluta porcorum
monilia, quibus olim ornata sponso placebat cælesti.
Habitat in parietinis, ubi multiplici patente damno
ruinarum, iudex excelsæ remanet spiritualis aulae
vestigium, et regiae domus imago. Exsulat cum fi-
liis suis intra parietes proprios; unde uno multorum
suspirio, uno dolentium planctu, una sui et filiorum
lacryma, a rege sibi divinitus dato flagitat consi-
lium, implorat auxilium, auxilium a potente, consi-
lium a pro lente. Moveat regem domus Dei, opponat
se murum pro domo Israel, quam sibi templum ele-
git rex sublimis, rex humilis; qui *et homo natus est*
in ea, et ipse fundavit eam Rex altissimus ¹. In qua
pauper est et dives; in qua laborat ipse viator, et
quiescit habitator; in qua temporale petit ipse via-
ticum, et panem largitur æternum; peregrinatur,
et regnat. Sed ubi peregrinatur, a regibus postulat
auxilia; ubi regnat, regibus donat miranda stipen-
dia. Placeat regi Regis magni domum vivere; vi-
deri tamen verecundantem, videri formidantem.
Unde non verecundabitur? Unde non timebit? Eru-
bescit domus orationis, se factam esse spelun-
cam latronum ². Erubescit, quod *principes* sui faci-
sunt *socii furum, diligunt munera, sequuntur retribu-
tiones* ³. Timet, quæ etiam a suis secunda non est.
Homines enim pacis suæ, qui comedunt panes suos,
magnificant super eos supplantationem. Timet et
dolet, quæ ab intrantibus aliunde, non per ostium,
se lædi sentit et violari. Sed magis timet quam sibi
prope videt, nisi prope subveniatur, funditus immi-
nere subversionem.

CAP. XI. Placeat ergo Regi reginæ subvenire,
sponsæ summi Regis. Placeat diligenter inspicere,
quales in antedictis Aquitanie Patribus ecclesiis
præsunt, dominantur et disponunt; quales ibidem
mendicant et exsulant. Dignetur dux et rector a
Deo datus, nec non modo cæteris, sed et clero.
Deinde cæteris dignetur prædictus rex prædictæ
nationis clerum ante suam convocare præsentiam;
videat, interroget, audiat ipse præsentem. Tunc
credet dominus meus rex oculis suis et auribus;
credet sibi, non mihi homini contemptibili, qui de
longe rogo, supplico. Supplico pro cæteris magis
quam pro me; cui divitias præstat exsilium, deli-
cias parat exterminium; cui peregrinatio felix,
fertilis incolatus, felix primæ felicitatis oblivio,
lenis austeritas, crudelitas blanda, dulcis amaritudo,
patrum patriæ mutatio jucunda: cui transalpinam
se dedit in sociam gratia læta comes:

Qua cunctis placui, cunctique mihi placuere.
Italus enim risit, applausit Appulus, Siculus obse-
cutus est, auxit Romanus honores. Pro cæteris ita-
que rogo, quos apud seipsos exsulare cogit dulcis

in se patria, in Patribus amara; non pro me qui
feliciter exsulo. Moveant regem miseræ lacrymæ
pietatis, plangens innocentie, passio charitatis,
gemitus humilitatis, clamores justitiæ, silentia be-
nignitatis, vulnera patientiæ, compassio charitatis,
suspiria prudentiæ, scandala simplicitatis, pudoris
violentie, læsiones integritatis. Placeat et videat
quanta sit in partibus illis multitudo proborum,
honestorum, prudentis et simplicis vite conversa-
tionis optimæ, quorum quia materia rebus ge-
rendis deficit, virtus tacita consenescit. Quibus sub
memoratis sæpe Patribus mater Ecclesia providere
nec ausum habet, nec facultatem. Tunc ipse nove-
rit, in quam honestos usus, imo in quam miseros et
profanos abusos, res ecclesiasticæ simul omnes,
proh dolor! expendentur in fumum et cinerem re-
diguntur, pergitur consumuntur. Quo viso, quo
cognito, quo certo comperto, quid deinceps factu-
rus est, quid sit super his facturus rex ipse sciet,
ipse cogitabit, curabit, perficiet; ipse, ut sibi suis-
que consulat, suos et se consulat.

CAP. XII. Unum tamen scio, et sine præiudicio
dico, quod rex ille magnus, regum omnium po-
tentissimus, qui vices et jura sua regibus suis exse-
quenda commisit, bis a templo eementes et ven-
dentes ejecturus, bis ad hoc templum intravit, bis
ejiciendos ejecit. In quo facto, non solum ejectio,
sed ejectionis modus attendendus est. Legi Evan-
gelium, quod eementes et vendentes a templo docet
ejectos et verbo et verbere ⁴. Legi Evangelium, quod
ejectionem loquitur, et verbera silet ⁵. Quod non
casu, sed cauta credo providentia factum. Rex
enim ille cujus actiones vitæ regis sunt institutio-
nes, dum adhuc in terris videretur, dum adhuc
cum hominibus conversaretur ⁶, quoniam ipse erat
et pontifex, posteros suos reges et pontifices, in
hoc facto docuit quid facerent et idem faciendi
dedit audaciam: intravit templum, intravit semel,
intravit iterum. Intravit rex, intravit pontifex. Rex
ejecit ejiciendos, ejiciendos ejecit pontifex. Ejecit
gladio regis, ejecit gladio pontificis. Ejecit lingua,
ejecit manu; ejecit verbo, ejecit verbere. Ille unus
gladium utrumque quando placuit exercuit. Ipse,
quandiu placuit, occultum utrumque tenuit; utrum-
que in vaginam humilitatis ad tempus humiliter
occultavit; utrumque loco et tempore mirabiliter
evaginavit; utroque cohæredes suos, reges et pon-
tifices armavit, altero reges, altero pontifices; quos
non semper in vagina sua voluit teneri, sed et loco
et tempore suo, pro personis, pro causis exigenti-
bus, exeri. Exeri quidem voluit, ut erudiantur in-
docti, foveantur infirmi, feriantur rebelles, et re-
pellantur superbi. Se solum armavit utroque;
utrumque gladium, credo, evaginaret, prælia Dei
hominum solus ille præliatur, inferos dimicatur,
dæmones triumphatur. Quando de utroque mentio
facta est: *Domine, inquit, ecce duo gladii hic* ⁷.

¹ Psal. 83. ² Jer. 7, Matth. 21. ³ Isa. 1. ⁴ Joan. 2. ⁵ Matth. 21. ⁶ Baruch. 3. ⁷ Luc. 22.

Et ipse respondit : Sufficit ⁸. Duo namque sufficiebant capiti, duo quoque sufficiunt et membris. Sufficit enim in domo Dei, censura curiæ regalis et disciplinæ rigor pontificalis.

CAP. XIII. Nec vacare credo, quod ille Rex universalis sæpe in templum intraverat, ubi multos forte fornicatores, adulteros, homicidas invenerat; quos ad tempus in templo sustinuit; a quo vendentes et ementes festinanter ejecit ⁹. Nam cæteri peccatores leniter sunt præmonendi, patienter expectandi, a solis denique pontificibus suis vel vicariis, ut spiritus salvi fierent, eliminandi. Venditores et emptores columbarum, spiritualium videlicet gratiarum, a quocunque rege sive pontifice prius in templo reperiantur, lingua, manu, verbis et verberibus, sine mora sunt ejiciendi et expellendi. Quod quanta virtutis animositate Dominus fortis et potens expulit, ostensum est cum, venditoribus et emptoribus ejectis, oves, et boves, et nummulariorum effudit æs, cathedras et mensas vendentium subvertit, his qui columbas vendebant, dicens : *Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis* ¹⁰.

CAP. XIV. Quid amplius dicam? quid ultra referam? Si pontifices pontificum vitia palpant, si palpata palliant, si cæli scelera celent, si lumina mundi ad videnda facinora cognita oculis occultant, et ocellis inspiciunt, si vulneribus inclyti et electi generis auditis aure semisurda medici nobiles prætereunt; dissimulabit quicumque viderit; et quisquis audierit, erit surdus auditor? Si a superficiali clero clerus affligitur, non erit qui clero subveniat? Deerit auditor pupillo et orphano? Si gladius alter hebes est, erit hebes uterque? Si jam perit gladius pontificis, erit gladius regis; præsertim hoc tempore, quo mali pisces rete Petri rumpunt, quo unitatem Ecclesiæ schismata scindunt, quo cupiditas et ambitio Romana Dagon juxta arcam Domini posuit, altare contra altare crexit? Num hoc tempore, cui sufficit malitia ¹¹, dormitabit aut dormiet rex Angliæ, rector Aquitanix? Absit!

CAP. XV. Omne meum super his velle, volo pateat, non celabo. Esset utinam qui domum Dei liberaret, qui in manu forti vendentes et ementes omnes expelleret! Esset utinam qui manum mitteret, non in episcopos, sed in Simoniacos; non in fidei, sed perfidiæ domesticos; non in legislatores, non in clerum, sed in cleri corruptores! Nec credat dominus meus rex, quisquis hoc susurret ei, quisquis hoc mentiatur, me vel ira vel odio contra pontifices scripsisse hæc. Non enim in mundo pontifex, cujus ego suus non sim et subditus et servus; et, nisi præsumptio sit amicam dicere, fidelis amicus. Amicus enim prælatorum, non elatorum; episcoporum, non opiscoporum; non opibus intendentium, sed superius intuentium. In his etiam quæ hucusque, non contra majestatem pastorum, sed

A contra hæresim Simoniacorum, pro tenuissimi mei sensus imbecillitate, contexui; non in nimis, sed in minus quam debui dicendo, me deliquisse cognosco. Nec in prædictis de Simonia dixisse me memini, quod licet mulier una pariter dixisse potuisset, si pariter dixisse scisset. Quoniam quilibet alios de nota sibi Simonia potest etiam accusare vetula, cum fragilis sexus accusationem tantum in hoc solo crimine juvent et roboreat sancta decreta, ut licet impetitos non possit convincere debilis pars accusantium, se canonice purgare teneantur accusati.

CAP. XVI. Prætaxatos quoque de quibus videtur, nec odio habeo, nec habere debeo. Licet enim quod ditior essem non erogarent; quo minus dives essem non irrogarunt. Et si forte in eis quid odivi, perfectum odium fuit; ut non quod facti sunt, sed quod faciunt odissem. Unde dolui et semper doleo. Sed inter cæteros, est dolor, unus, cumulus mihi dolorum; quod eos, ut soliti sunt, audio adhuc dare canibus panem filiorum. Hæc et cætera ditorum scelera patrum dum video, doleo; qui de malis dolere, non mala dolere queo. Faciam tamen, et facio non quod volo, sed quod valeo. Totum equidem mundum conspicio, et adulatoribus plenus est. Sunt in mundo qui corrumpant multi, vix qui corripiant unus. Abundat oleum ubique, quo pinguefiant capita sanorum; nusquam fere vinum invenitur, quo laventur vulnera sauciatorum. Scio quid faciam, inveni quid agam. Incipiam a modo displicere, ut placeam uni, hominibus et Deo. Mea saltem increpatio contra pseudo non cessabit donec ipsi pseudo, pseudo agere cessaverint. Obsecravi semel et increpavi amplius, sine precibus increpatio fiet. Palpavi putridum, patet ingressus ad vivum. Libellum compegi, sed jam libros concepi. Libellum finio, sed jam libros incipio. Aut illi cessabunt, aut ego non cessabo. Hoc possum, hoc valeo. Mala queo detegere, non detergere; referre, non auferre; dolere, non delere. Auferat et debeat, qui potest; velit, qui valet; festinet et faciat rex opera principe digna. Videat, et judicet. Ut audito per orbem, quod honor regis judicium diligit: quod justitia et judicium reparatio sedium suarum; Regem glorificent qui in cælis est. Videant hæc pauperes, et lætentur ¹². Videat rex; et cogitet quid sibi scriptum sit, non quis sibi scripsit. Nec regi quisquis dicat, comburendum credat hoc opus; sed magis comburi dignos, qui comburi dignum dixerint. Nec, quia brevitatis amica solet esse regibus, hæc idcirco cum scriptore scriptura simul unam prolixitatis calumniam patiantur. Quod enim de duobus inceptum, et de multis intellectum est; nonnullis utile faciet ipsa prolixitas, quam nusquam superfluitatis arguet lector attentus. Epistolam quoque facit prolixitas vitiosam, sed ab hoc vitio liber immunis est. Ubi et hoc ipsum, quod extra materiam abundasse cernitur, copiosæ Dei largitatis esse non ambigitur; quæ indissolubili concordix vinculo,

⁸ Luc. 22. ⁹ Joan. 2. ¹⁰ Ibid. ¹¹ Matth. 6. ¹² Psal. 68.

diversa uni principio copulat. Ipsa etenim quæ multa A
facit argento venarum suarum principia, unum sta-
tuit auro locum ubi conficitur; et de medio petrarum
sonantium, unam lætatur insonuisse vocem, quæ
etiam donorum minima suorum, prudenter ad tem-
pus in mente servata, postmodum mirabiliter auget
exterius erogata. Hoc enim cætera proprium tenuere
sibi Dei munera, ut ipsos etiam habentes, tunc

Explicit liber qui intitlatur, QUALES SUNT, editus per venerabilem Petrum Blesensem.

DE DIVISIONE ET SCRIPTORIBUS SACRORUM LIBRORUM.

Vetus Testamentum ideo dicitur quod, veniente B
Novo, cessavit; de quo et Apostolus meminit dicens:
Cætera transierunt, et ecce nova facta sunt¹¹. Testa-
mentum autem Novum ideo nuncupavit quia inno-
vat. Non enim illud dicunt nisi homines revocati ex
vetustate per gratiam, et pertinentes jam ad Testa-
mentum Novum, quod est regnum cælorum. Hebræi
autem Vetus Testamentum a Deo auctore juxta liti-
terarum suarum numerum in xxii libros accipiunt,
dividentes eos in tres ordines: legis scilicet, pro-
phetarum et hagiographorum. Primus ordo legis
est quem in quinque libris accipiunt; quorum primus
est Beresith, qui est Genesis; secundus Vellesemoth,
quod est Exodus; tertius Vaieca, quod est Leviti-
cus; quartus Vagedaber, quod est Numerus; quin-
tus Elleaddebarim, quod est Deuteronomium. Ii C
sunt quinque libri Moysi, quos Hebræi Thorah, La-
tini Legem appellant. Proprie lex autem appellatur
quæ per Moysen data est. Secundus ordo est pro-
phetarum, in quo continentur libri octo; quorum
primus Josue Ben Nuo, quod Latine Jesu Nave dicitur;
secundus Sophethim, quod est Judicium; tertius Samuel,
quod est Regum primus; quartus Malachim, quod est Regum
tertius et quartus; quintus Isaias; sextus Jeremias;
septimus Ezechiel; octavus There-asar, qui dicitur xii
Prophetarum; qui libri, quia sibi pro brevitate adjuncti sunt,
pro uno accipiuntur. Tertius hagiographorum, id est
sancta scribentium, in quo sunt libri novem. Quo-
rum primus Job, secundus Psalterium; tertius D
Massot, quod est Proverbia Salomonis; quartus
Cohelath, quod est Ecclesiastes; quintus Sir-assiri-
ni, quod est Canticum canticorum; sextus Daniel,
septimus Dibrehajamin, quod est verba dierum, hoc
est Paralipomenon; octavus Esdras; nonus Esther.
Qui simul omnes quinque et octo novem sunt viginti
et duo, sicut superius comprehensi sunt. Quidam
autem Ruth et Cinoth, quod Latine dicitur

abundantius locupletent, quando uberius ea lar-
giuntur; et ipsa magis in se distributa multiplicen-
tur. Ipsum namque Dominum Jesum, alibi quinque,
et alibi septem legimus habuisse panes, antequam
distribuerentur; at, ubi dari cœperint, satiatis homi-
num millibus, sportas legimus implevisse et co-
phinos.

lamentationes Jeremiæ, hagiographis adjiciunt. Vi-
ginti quatuor volumina Testamenti Veteris faciunt
juxta viginti quatuor seniores qui ante conspectum
Dei assistunt¹². Quartus est apud nos ordo Veteris
Testamenti eorum librorum qui in canone Hebræo-
rum non sunt. Quorum primus Sapientiæ liber est,
secundus Ecclesiasticus, tertius Tobias, quartus
Judith, quintus et sextus Machabæorum; quos, licet
Judæi inter apocrypha separent, Ecclesia tamen
Christi inter divinos libros et honorat et prædicat.
In Novo autem Testamento duo sunt ordines: Pri-
mus evangelicus, in quo sunt Matthæus, Marcus,
Lucas, Joannes; secundus Apostolicus, in quo sunt
Paulus in quatuordecim Epistolis, Petrus in duabus,
Joannes tribus, Jacobus et Judas in singulis, Actus
apostolorum et Apocalypsis. Summa autem utrius-
que Testamenti trifarie distinguitur, in historia,
in moribus, in allegoria. Rursum ista tria multifarie
dividuntur: quid a Deo, quid ab angelis et ab
hominibus gestum denique sit; quid a prophetis
nuntiatum de Christo et corpore ejus; quid de dia-
bolo et membris ejus; quid de veteri et novo po-
pulo; quid de præsentis et futuro sæculo, regno at-
que judicio.

Veteris Testamenti secundum Hebræorum tradi-
tionem hi perhibentur auctores: Primus Moyses,
qui divinæ historiæ cosmographiam, id est mundi
scripturam, in quinque voluminibus edidit, et Pen-
tateuchon cognominatur. Pentateuchus autem quin-
que volumina dicitur. Penta enim Græce, *quinque*;
teuchus *volumen* dicitur. Genesis autem liber Be-
resith appellatur, eo quod exordium mundi, et gene-
ratio sæculi in eo contineatur. Exodus vero exitum
de Ægypto vel egressum populi Israel digere, et ex
ea causa nomen accepit. Leviticus appellatur, eo
quod levitarum ministeria et diversitatem victima-
rum exsequitur, totusque in eo ordo Leviticus ad-
notatur. Numerorum liber vocatur, eo quod in eo

¹¹ II Cor. 5. ¹² Apoc. 4.